ΕΘΝΙΚΟ ΚΑΙ ΚΑΠΟΔΙΣΤΡΙΑΚΟ ΠΑΝΕΠΙΣΤΗΜΙΟ ΑΘΗΝΩΝ
ΣΧΟΛΗ ΝΟΜΙΚΩΝ, ΟΙΚΟΝΟΜΙΚΩΝ & ΠΟΛΙΤΙΚΩΝ ΕΠΙΣΤΗΜΩΝ
ΤΜΗΜΑ ΝΟΜΙΚΗΣ

ΤΟΜΕΑΣ ΔΗΜΟΣΙΟΥ ΔΙΚΑΙΟΥ
Μάθημα : **ΕΦΑΡΜΟΓΕΣ ΔΗΜΟΣΙΟΥ ΔΙΚΑΙΟΥ (**πτυχίο**)**
Καθηγητής : Ανδρέας Δημητρόπουλος

Τα συνταγματικά δικαιώματα των φυλακισμένων.

Βασιλική Μποζινάκη
Α.Μ. 1340199812062

Αθήνα, Σεπτέμβριος 2003

ΔΙΑΓΡΑΜΜΑ ΥΛΗΣ

Α. ΕΙΣΑΓΩΓΗ

Β. ΣΧΕΣΗ ΦΥΛΑΚΙΣΜΕΝΟΥ- ΚΡΑΤΟΥΣ ΣΤΟ ΠΛΑΙΣΙΟ ΤΩΝ ΕΙΔΙΚΩΝ ΚΥΡΙΑΡΧΙΚΩΝ ΣΧΕΣΕΩΝ

Γ. ΕΠΙΜΕΡΟΥΣ ΔΙΚΑΙΩΜΑΤΑ:

1.Φυσική ελευθερία (ά.5.3) και προσωπική ασφάλεια(ά.6Σ)

α. Περιεχόμενο δικαιώματος

α.1. Προσωπική ελευθερία (γενικά)

α.2. Προσωπική ελευθερία υπό στενή έννοια

α.3. Προσωπική ασφάλεια

β. Περιορισμός δικαιώματος στους φυλακισμένους

β.1. Έννοια φυλάκισης

β.2. Φυλάκιση: στέρηση ή περιορισμός της φυσικής ελευθερίας;

γ. Προστασία δικαιώματος

γ.1. Χωρητικότητα κελιών

γ.2. Άδειες εξόδου

2. Καμία ποινή χωρίς νόμο(ά.7.1.Σ)

α. Περιεχόμενο δικαιώματος

α.1. Nullum crimen nulla poena sine lege

α.2. Αναδρομικότητα νόμων, ποινικών και μη

β. Εφαρμογή του δικαιώματος στους φυλακισμένους σχετικά και με τις πειθαρχικές κυρώσεις

3. Νόμιμος δικαστής(ά.8Σ)

α. Περιεχόμενο δικαιώματος

β. Εφαρμογή του δικαιώματος στους φυλακισμένους

- Δικαστήριο Εκτέλεσης Ποινών

4. Δικαίωμα αναφοράς(ά.10Σ)

α. Περιεχόμενο δικαιώματος

β. Εφαρμογή του δικαιώματος στους φυλακισμένους

5. Δικαίωμα έννομης προστασίας και προηγούμενης ακρόασης(ά.20.1,2 Σ)

α. Περιεχόμενο δικαιώματος

α.1.Έννομη προστασία

α.2. Προηγούμενη ακρόαση

β. Εφαρμογή του δικαιώματος στους φυλακισμένους

β.1. Έννομη προστασία- προσφυγή στο δικαστήριο

β.2. Προηγούμενη ακρόαση για την επιβολή πειθαρχικής ποινής

6. Αρχή ισότητας(ά.4 Σ)

α. Περιεχόμενο δικαιώματος

β. Εφαρμογή του δικαιώματος στους φυλακισμένους

β.1. Ισότητα ως προς τη μεταχείριση

β.2. Διάκριση φυλακισμένων σε κατηγορίες

β.3. Αλλοδαποί φυλακισμένοι

7. Δικαίωμα στη ζωή (ά.5.2 Σ)

α. Περιεχόμενο δικαιώματος

β. Εφαρμογή του δικαιώματος στους φυλακισμένους και εξαίρεση σε περίπτωση απόδρασης, στάσης, ανταρσίας

8. Δικαίωμα προστασίας υγείας (ά.5.5 Σ) και δικαίωμα σωματικής και ψυχικής ακεραιότητας (ά.7.2 Σ)

α. Περιεχόμενο δικαιώματος

α.1. Το δικαίωμα προστασίας της υγείας μετά την αναθεώρηση του 2001
α.2. Το δικαίωμα σωματικής και ψυχικής ακεραιότητας

β. Εφαρμογή του δικαιώματος στους φυλακισμένους
β.1. Βασανιστήρια
β.2. Συνωστισμός στις φυλακές
β.3. Διατροφή
β.4. Όροι υγιεινής και καθαριότητας
β.5. Ενδυμασία
β.6. Ιατροφαρμακευτική περίθαλψη-αλκοολικοί και τοξικομανείς
β.7. Απεργία πείνας

9. Ιδιωτική ζωή (ά.9 Σ)

α. Περιεχόμενο δικαιώματος

β. Εφαρμογή του δικαιώματος στους φυλακισμένους - Περιορισμοί

10.Οικογενειακή ζωή (ά.9 Σ) – Οικογένεια-Γάμος(ά.21Σ)

α. Περιεχόμενο δικαιώματος
α.1. Οικογενειακή ζωή-οικογένεια
α.2. Γάμος

β. Περιορισμοί του δικαιώματος στους φυλακισμένους-απαγόρευση συμβίωσης-αντικατάσταση της γονικής μέριμνας με «κρατική μέριμνα»

γ. Προστασία δικαιώματος-ελευθερία γάμου-επισκέψεις - έκτακτες άδειες

11. Δικαίωμα επικοινωνίας (ά.19 Σ)

α. Περιεχόμενο δικαιώματος

β. Προστασία δικαιώματος-επισκέψεις- τηλεφωνική

επικοινωνία-επιστολές

γ. Περιορισμοί δικαιώματος

12. Ελευθερία γνώμης και πληροφόρησης (ά.14 Σ)

α. Περιεχόμενο δικαιώματος

β. Εφαρμογή δικαιώματος-περιορισμοί στην άσκησή του

13. Θρησκευτική ελευθερία (ά.13 Σ)

α. Περιεχόμενο δικαιώματος

β. Προστασία δικαιώματος

14. Δικαίωμα παιδείας

α. Περιεχόμενο δικαιώματος

β. Εφαρμογή δικαιώματος

β.1. Εκπαίδευση

β.2. Τέχνη

β.3. Αθλητισμός

15. Δικαίωμα εργασίας (ά.22 Σ)

α. Περιεχόμενο δικαιώματος

β. Εφαρμογή δικαιώματος

β.1. Αναγκαστική εργασία

β.2. Συνέχιση επαγγελματικής δραστηριότητας

β.3. Απασχόληση στο κατάστημα φύλαξης

β.4. Αμοιβή –σύνταξη -κοινωνική ασφάλιση

16. Δικαίωμα του συνέρχεσθαι (ά.11 Σ)

α. Περιεχόμενο δικαιώματος

β. Προστασία δικαιώματος

γ. Περιορισμοί

17. Δικαίωμα εκλέγειν και εκλέγεσθαι (ά.51,55 Σ)

α. Περιεχόμενο δικαιωμάτων

β. Εφαρμογή δικαιωμάτων στους φυλακισμένους

18. Προστασία της ανθρώπινης αξίας (ά.2.1 Σ) και της ελεύθερης ανάπτυξης της προσωπικότητας (ά. 5.1 Σ)

α. Περιεχόμενο δικαιωμάτων

β. Εφαρμογή δικαιωμάτων

β.1. Επίκλησή τους με τα ειδικότερα δικαιώματα

β.2. Δικαιώματα που δεν καλύπτονται από ειδικότερες διατάξεις

Δ. ΣΥΜΠΕΡΑΣΜΑ

Ε. ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΑ

ΣΤ. ΝΟΜΟΛΟΓΙΑ

Α. ΕΙΣΑΓΩΓΗ

Συνταγματικά δικαιώματα είναι τα παρεχόμενα στα άτομα και ως μέλη του κοινωνικού συνόλου θεμελιώδη πολιτικά, κοινωνικά και οικονομικά δικαιώματα, τα οποία αποτελούν τις κατά την αντίληψη του συντακτικού νομοθέτη, βασικές εξειδικεύσεις της ανθρώπινης αξίας και των οποίων το αμυντικό περιεχόμενο στρέφεται κατά της κρατικής και κάθε άλλης εξουσίας, το προστατευτικό περιεχόμενο στρέφεται μόνο προς το κράτος, αξιώνοντας την παροχή βοήθειας για την απόκρουση κάθε απειλής, το δε εξασφαλιστικό, εφόσον αναγνωρίζεται, στρέφεται επίσης προς το κράτος αξιώνοντας την παροχή των απαραίτητων μέσων για την άσκηση του δικαιώματος[1].

Στη σύγχρονη έννομη τάξη η διασφάλιση των συνταγματικών δικαιωμάτων δεν είναι απλά ιδιωτική υπόθεση, αλλά τελεί υπό την κρατική εγγύηση. Σύμφωνα με τη συνταγματική επιταγή, όλα τα κρατικά όργανα υποχρεούνται να διασφαλίζουν την ανεμπόδιστη άσκησή τους (ά.25.1Σ).

Η εφαρμογή των θεμελιωδών δικαιωμάτων διακρίνεται σε γενική και θεσμική. Γενική είναι η εφαρμογή του γενικού περιεχομένου τους στο πεδίο της γενικής κυριαρχικής ή κοινωνικής σχέσης[2]. Όταν η εφαρμογή γίνεται στο πλαίσιο σχέσης κράτους-πολίτη πρόκειται για γενική κυριαρχική σχέση, ενώ όταν πρόκειται για σχέσεις πολιτών μεταξύ τους, μιλάμε για γενική κοινωνική σχέση. Η εφαρμογή τους, ωστόσο, είναι συχνότερη στα μερικότερα επίπεδα εννόμων σχέσεων ή θεσμών. Οι θεσμοί αυτοί είναι, είτε «κρατικής, δημόσιας» υφής (π.χ. σχολείο, ένοπλες δυνάμεις κλπ.), είτε ιδιωτικής προέλευσης (π.χ. οικογένεια, σωματεία κλπ.). Θεσμική εφαρμογή των θεμελιωδών δικαιωμάτων είναι λοιπόν, η εφαρμογή τους στο επίπεδο μερικότερης έννομης σχέσης ή θεσμού, είτε ως προς το γενικό, είτε ως προς το θεσμικό τους περιεχόμενο. Το μέτρο της θεσμικής προσαρμογής του δικαιώματος προσδιορίζεται από το δεσμό αιτιώδους συνάφειας δικαιώματος και θεσμού. Γενικά εφαρμόζεται ο κανόνας: επιτρέπονται οι αιτιώδεις και απαγορεύονται οι αναιτιώδεις περιορισμοί.

Η θεσμική εφαρμογή εμφανίζεται ως πρόβλημα στο χώρο του δημοσίου δικαίου στο πλαίσιο των λεγόμενων «ειδικών κυριαρχικών σχέσεων». Ειδική κυριαρχική σχέση είναι η ειδική σχέση εξουσίασης στην οποία βρίσκεται πρόσκαιρα ή για περισσότερο χρόνο ο πολίτης και ένεκα της οποίας έχει αυξημένες έναντι του κράτους υποχρεώσεις[3]. Σε

---

[1] Δημητρόπουλος Γ. Ανδρέας. Παραδόσεις Συνταγματικού Δικαίου, Τόμος 3, Θ΄ έκδοση- Αθήνα 2001, σελ. 834.
[2] Δημητρόπουλος Γ. Ανδρέας, ό.π. σελ. 889
[3] Δημητρόπουλος Γ. Ανδρέας, ό.π. σελ. 922

τέτοια σχέση βρίσκονται οι δημόσιοι υπάλληλοι, οι στρατευμένοι, οι φυλακισμένοι, τα σώματα ασφαλείας, οι φοιτητές κλπ. Όλοι οι πολίτες κατά τη διάρκεια του βίου τους εισέρχονται οπωσδήποτε για κάποιο χρονικό διάστημα σε ειδική κυριαρχική σχέση[4]. Οι σχέσεις αυτές, έχουν άλλοτε άμεσα αναγκαστικό χαρακτήρα(π.χ. στρατιωτική θητεία) και άλλοτε υπερισχύει σε αυτές η ελευθερία επιλογής[5].

Το πρόβλημα ανακύπτει επειδή στο πλαίσιο μιας τέτοιας σχέσης εμφανίζεται η ανάγκη περιορισμού των συνταγματικών δικαιωμάτων. Ως προς τα πρόσωπα που τελούν υπό το καθεστώς μιας τέτοιας ειδικής κυριαρχικής σχέσης, διαμορφώνεται μια δυνατότητα περιορισμών που αφορά συγκεκριμένες μόνο κατηγορίες φορέων των θεμελιωδών δικαιωμάτων[6] . Γίνεται επίσης δεκτό ότι, εκτός από τις ρητές σχετικές ρυθμίσεις του Συντάγματος, περιορισμοί των θεμελιωδών δικαιωμάτων για όσους τελούν υπό αυτό το καθεστώς είναι επιτρεπτοί υπό τρεις βασικές προυποθέσεις:

Α. Κατά τη στάθμιση μεταξύ του περιοριζόμενου δικαιώματος και του θεσμού χάριν του οποίου συντελείται ο περιορισμός, πρέπει να αναζητείται *πρακτική αρμονία.*

Β. Ο θεσμός που λειτουργικά υπαγορεύει την ανάγκη του περιορισμού του δικαιώματος, πρέπει να προκύπτει από το Σύνταγμα. (Εν προκειμένω, θα πρέπει να αναφερθεί ότι ο θεσμός της ποινής προκύπτει από το Σύνταγμα-ά.7.1- και μόνο γι' αυτό γίνεται δεκτή η στέρηση της ελευθερίας)

Γ. Ο συγκεκριμένος περιορισμός πρέπει να είναι κατάλληλος, [7]αναγκαίος και ανάλογος με τη συγκεκριμένη ανάγκη, όπως επίσης οφείλει να διατηρεί απαραβίαστο τον πυρήνα του δικαιώματος.

---

[4] Δημητρόπουλος Γ. Ανδρέας, ό.π. σελ. 922

[5] Δημητρόπουλος Γ. Ανδρέας, ό.π. σελ.911

[6] Τσάτσος Θ. Δημήτρης, Συνταγματικό Δίκαιο Γ΄ Θεμελιώδη δικαιώματα, Αθήνα- Κομοτηνή 1987, σελ. 254-255

[7] [7] Τσάτσος Θ. Δημήτρης,ό.π,σελ.259

Β. ΣΧΕΣΗ ΦΥΛΑΚΙΣΜΕΝΟΥ-ΚΡΑΤΟΥΣ ΣΤΟ ΠΛΑΙΣΙΟ ΤΩΝ ΕΙΔΙΚΩΝ ΚΥΡΙΑΡΧΙΚΩΝ ΣΧΕΣΕΩΝ

Οι φυλακές αποτελούν οπωσδήποτε ένα χώρο δοκιμασίας των ανθρωπίνων δικαιωμάτων. Δε δοκιμάζονται μόνο οι κρατούμενοι, αλλά και το ίδιο το κράτος δικαίου. Η σχέση φυλακισμένου-κράτους αποτελεί ειδική κυριαρχική σχέση μεγάλης έντασης. Οι υποκείμενοι στη σχέση αυτή είναι φορείς αυξημένων υποχρεώσεων[8].

Αντίθετη άποψη υποστηρίζει ότι η θεωρία των ειδικών κυριαρχικών σχέσεων δεν εφαρμόζεται σωστά στην περίπτωση των φυλακισμένων[9].Και αυτό γιατί η έκτιση κάποιας ποινής σε φυλακές και ο εγκλεισμός σε αυτές δε συνεπάγεται νομικά ειδική σχέση εξουσίασης, αλλά σημαίνει ότι οι φυλακισμένοι είναι απλώς χρήστες της δημόσιας υπηρεσίας των φυλακών. Δεν μπορούν, λοιπόν, κατά την άποψη αυτή να αναγνωριστούν περιορισμοί που απορρέουν από την ειδική κυριαρχική σχέση φυλακισμένου- κράτους, γιατί ο θεσμός της ποινής δε διαθέτει τη ενισχυμένη εκείνη δύναμη που θα ήταν αναγκαία για να υποστηριχθεί ότι είναι ικανή ως θεσμός να υπαγορεύσει περιορισμούς συνταγματικά κατοχυρωμένων δικαιωμάτων.

Γ. ΕΠΙΜΕΡΟΥΣ ΔΙΚΑΙΩΜΑΤΑ

Τα μέτρα φύλαξης και ομαλής λειτουργίας των σωφρονιστικών καταστημάτων, δεν αποκλείουν, λοιπόν, την άσκηση των συνταγματικά κατοχυρωμένων δικαιωμάτων. Κάθε φυλακισμένος όσο διαρκεί η ποινή του έχει τα δικαιώματα και τις υποχρεώσεις του ελεύθερου ατόμου, αρκεί μόνο να μην προσκρούει η άσκησή τους στη φύση της φυλάκισης. Διακρίνουμε δύο είδη άσκησης των δικαιωμάτων: 1) την πλήρη άσκηση (έστω και με αντιπρόσωπο) και τον κατ' εξαίρεση περιορισμό ή απαγόρευσή τους και 2) την απαγόρευση ή περιορισμό με την κατ' εξαίρεση άσκηση των δικαιωμάτων.[10]

---

[8]Δημητρόπουλος Γ. Ανδρέας, ό.π. σελ. 923

[9] Μανιτάκης Αντώνης, Τα Συνταγματικά δικαιώματα των κρατουμένων και η δικαστική προστασία τους, Ποιν. Χρονικά ΛΘ΄(1989), σελ. 168-169.

[10] Αναγνωστάκης Κ. Στέφανος, Τα δικαιώματα των κρατουμένων και η προστασία τους, ΝοΒ 1984, σελ.1475

1. ΦΥΣΙΚΗ ΕΛΕΥΘΕΡΙΑ(ά. 5.3 Σ) και ΠΡΟΣΩΠΙΚΗ ΑΣΦΑΛΕΙΑ (ά. 6 Σ)

α.1. Η ελευθερία του ανθρώπου είναι υλική (σωματική ή « υλική»), πνευματική και κοινωνική[11].

Στην κοινωνική ελευθερία ανήκει η κύρια έκφραση της νομικής ελευθερίας με την έννοια «της μη δουλείας». Η στοιχειώδης αυτή έννοια της ελευθερίας συνδέεται με αυτήν την ίδια την αναγνώριση του ανθρώπου ως υποκειμένου δικαιωμάτων και υποχρεώσεων. Η ελευθερία αυτής της μορφής συνδέεται με την ισότητα , και σε ένα βαθμό με τη μη αναγνώριση τίτλων ευγενείας.

Στενά με την προηγούμενη συνδέεται η σωματική, η φυσική διάσταση της προσωπικής ελευθερίας. Η βασικότερη έκφραση της σωματικής ελευθερίας είναι η ελευθερία κίνησης στο φυσικό χώρο. Ελεύθερος άνθρωπος με τη στοιχειώδη έννοια είναι εκείνος που δεν εμποδίζεται, που μπορεί να μεταβεί όπου εκείνος επιθυμεί.

Στην πνευματική, τέλος, ελευθερία ανήκει η ελευθερία σκέψης, στοχασμών και ιδεών.

α.2. Η προσωπική ελευθερία είναι απαραβίαστη[12] . Κανένας δεν καταδιώκεται, ούτε συλλαμβάνεται, ούτε φυλακίζεται, ούτε με οποιονδήποτε τρόπο περιορίζεται, παρά μόνο όταν και όπως ορίζει ο νόμος (ά.5.3 Σ). Η διάταξη εφαρμόζεται και στους αλλοδαπούς[13]. Αυτό προκύπτει σαφώς από τον όρο «κανένας» που χρησιμοποιείται στο συνταγματικό κείμενο σε αντιδιαστολή με διατάξεις άλλων συνταγματικών ελευθεριών που χρησιμοποιούν τη λέξη «οι Έλληνες», αλλά και από την παράγραφο 2 του ίδιου άρθρου, που αποκλείει διακρίσεις για τους αλλοδαπούς. Η διάταξη 5.3 Σ κατοχυρώνει την ελευθερία κίνησης και εγκατάστασης των πολιτών στη χώρα με όλα τα μέσα, προς κάθε σημείο και καθ' οιονδήποτε χρόνο, απαγορεύοντας παράλληλα οποιονδήποτε αυθαίρετο περιορισμό της υπό στενή έννοια ελευθερίας. Στη διάταξη αυτή ωστόσο περιλαμβάνεται επιφύλαξη νόμου. Επιτρέπονται κατ' αρχήν γενικής φύσης νομοθετικοί περιορισμοί της ελευθερίας κίνησης. Αντίθετα, στο άρθρο 5.4 Σ απαγορεύονται ατομικά

[11] Δημητρόπουλος Γ. Ανδρέας, ό.π. σελ. 963
[12] Δημητρόπουλος Γ. Ανδρέας, ό.π. σελ. 963
[13] Μάνεσης Ι Αριστόβουλος, Συνταγματικά δικαιώματα, α΄ ατομικές ελευθερίες, Θεσ/νίκη 1981, σελ. 128

διοικητικά μέτρα. Μάλιστα με την αναθεώρηση του 2001, ορίστηκε ότι περιοριστικά μέτρα είναι δυνατόν να επιβληθούν μόνο ως παρεπόμενη ποινή με απόφαση ποινικού δικαστηρίου και για την πρόληψη αξιόποινων πράξεων. Με τη διάταξη αυτή απαγορεύτηκαν μέτρα, όπως η εκτόπιση.

α.3. Αναγκαία συνέπεια της ελευθερίας του ανθρώπου είναι η απαγόρευση της φυλάκισης[14]. Η απαγόρευση αυτή περιέχεται στη γενικότερη προστασία της ελευθερίας. Το Σύνταγμα ωστόσο επαναλαμβάνει στο άρθρο 6 «παραδοσιακές διατάξεις», οι οποίες καθιερώθηκαν για την προστασία του ανθρώπου από αυθαίρετες ενέργειες της κρατικής εξουσίας, κυρίως στο πλαίσιο της ποινικής δίωξης[15] . Πρόκειται για την προστασία της αποκαλούμενης προσωπικής ασφάλειας, στην ίδια ενότητα με το άρθρο 5.3 που κατοχυρώνει την προσωπική ελευθερία υπό στενή- φυσική έννοια.

Σύμφωνα με το 6.1 Σ, κανένας δε συλλαμβάνεται ούτε φυλακίζεται χωρίς αιτιολογημένο δικαστικό ένταλμα. Άρα, για να γίνει η σύλληψη ή προσωρινή κράτηση πρέπει να συντρέχουν τα ακόλουθα: α)αιτιολογημένο δικαστικό ένταλμα, β)επίδοση κατά τη στιγμή της σύλληψης.[16] Εξαίρεση αποτελούν τα αυτόφωρα εγκλήματα. Εξάλλου με την παρ. 2 επιτάσσεται η γρήγορη προσαγωγή του συλληφθέντος στο αρμόδιο δικαστικό όργανο, ενώ τίθενται σύντομες προθεσμίες για να αποφεύγεται η επί μακρό χρονικό διάστημα στέρηση της ελευθερίας[17]. Επίσης, στην παρ. 3 του ίδιου άρθρου το Σύνταγμα καθιερώνει υποχρέωση απόλυσης μετά την πάροδο των προθεσμιών. Τέλος, η προστασία της προσωπικής ασφάλειας εκτείνεται στη διάρκεια της προσωρινής κράτησης.

β.1. Η φυλάκιση, η οποία επιτρέπεται με τις εγγυήσεις του 6 Σ και μόνο όταν την ορίζει ο νόμος, προσβάλλει πρωταρχικά τη φυσική ελευθερία και την προσωπική ασφάλεια. Με τον όρο «φυλάκιση» εννοούμε τον εγκλεισμό του προσώπου σε περίκλειστο χώρο από τον οποίο

[14] Δημητρόπουλος Γ. Ανδρέας, ό.π. σελ.803
[15] Μάνεσης Ι Αριστόβουλος, ό.π. σελ. 175επ.
[16] Δημητρόπουλος Γ. Ανδρέας, ό.π. σελ.807
[17] Δημητρόπουλος Γ. Ανδρέας, ό.π. σελ.808

απαγορεύεται η έξοδός του[18] . Η συνταγματική έννοια της φυλάκισης είναι ευρύτατη και διαφέρει από τον terminus technicus του ποινικού δικαίου. Φυλάκιση είναι επομένως κάθε κράτηση, ανεξάρτητα από τον ειδικότερο χαρακτηρισμό της ή το είδος της διαδικασίας στο πλαίσιο της οποίας διενεργείται. Αποτελούν επομένως φυλάκιση[19] η κάθειρξη, η φυλάκιση, ο περιορισμός εντός σωφρονιστικού ή ψυχιατρικού καταστήματος, η προσωπική κράτηση, η προσωρινή κράτηση.

β.2. Κατά την κρατούσα άποψη[20] , η φυλάκιση αποτελεί στέρηση του δικαιώματος της φυσικής ελευθερίας. Και τούτο αντιδιαστέλλεται προς τον απλό περιορισμό της ελευθερίας κίνησης κατά άρθρο 5.3 Σ. Συγκεκριμένα, περιορισμός της προσωπικής ελευθερίας υφίσταται, όταν κάποιος εμποδίζεται να αναζητήσει ορισμένο χώρο ή τόπο προς παραμονή, υποχρεούται να διαμένει σε ορισμένο χώρο ή τόπο ή υποχρεούται να εμφανίζεται σε ορισμένη αρχή. Συγκεκριμένα υποστηρίζεται[21], ότι όσο περισσότερο περιορισμένος και στενά οριοθετημένος είναι ο τόπος στον οποίο επιβάλλεται η αποκλειστική διαμονή, τόσο πιο έντονη είναι η στέρηση της προσωπικής ελευθερίας.

Υποστηρίζεται, όμως, και η άποψη[22] , ότι η φυλάκιση δεν οδηγεί σε στέρηση της προσωπικής ελευθερίας, αλλά μόνο σε περιορισμό της. Υπήρξαν, βέβαια, εποχές που η φυλάκιση αποστερούσε πλήρως το φυλακισμένο από την ελευθερία κίνησης. Ενδεικτικά αναφέρονται οι σιδερένιοι κρίκοι στους τοίχους των κελιών παλαιών φυλακών, οι οποίοι απέκλειαν κάθε δυνατότητα φυσικής, σωματικής κίνησης[23].

γ.1. Οι εποχές των σιδερένιων κρίκων έχουν φυσικά παρέλθει προ πολλού. Ανεξάρτητα ωστόσο, από το αν θα θεωρήσουμε τη φυλάκιση ως στέρηση ή ως περιορισμό της φυσικής ελευθερίας, υπάρχουν κάποια όρια πέρα από τα οποία δεν μπορεί να φτάσει η στέρηση ή ο περιορισμός.

---

[18] Δημητρόπουλος Γ. Ανδρέας, ό.π. σελ. 805.
[19] Σπινέλλη Κ. Δ., Τσήτουρα Α., Κρατούμενοι και δικαιώματα του ανθρώπου, 1996, σελ. 76
[20] Δημητρόπουλος Γ. Ανδρέας, ό.π. σελ. 805.
Μάνεσης Ι Αριστόβουλος, ό.π. σελ. 131
[21] Μάνεσης Ι Αριστόβουλος, ό.π. σελ. 131

[22] Αλεξιάδης Στέργιος, Ανθρώπινα δικαιώματα Ποινική καταστολή, Θεσ/νίκη 1990, σε. 131
[23] Κουράκης Ε. Νέστωρ, Η Ποινική καταστολή, 1997, σελ. 238

Ένα πρώτο ζήτημα που ανακύπτει αφορά στη χωρητικότητα των κελιών. Τα κελιά πρέπει να διαθέτουν την απαραίτητη ευρυχωρία, ώστε να επιτρέπουν την κίνηση των κρατουμένων. Σύμφωνα με το Σωφρονιστικό Κώδικα (ν. 2776/1999), η ελάχιστη χωρητικότητα αυτών θα πρέπει να είναι 35 κ.μ. (ά.21.2). Εξάλλου μια ποινή που θα υποχρέωνε το φυλακισμένο σε συνεχή διαμονή στα όρια ενός κελιού, δε θα ήταν σύμφωνη με το Σύνταγμα(ά. 2.1).

γ.2. Ένα άλλο ζήτημα που προκύπτει σε σχέση με τη φυσική ελευθερία των φυλακισμένων και για το οποίο γίνεται συχνά λόγος είναι το δικαίωμα εξόδου. Βέβαια, το δικαίωμα αυτό δε θα μπορούσε να μην υπόκειται σε προυποθέσεις όπως αυτές ορίζονται στο ά.55 ΣωφρΚ, οι οποίες είναι: 1) ο κρατούμενος να έχει εκτίσει το 1/5 της ποινής του, 2) να μην εκκρεμεί εις βάρος του ποινική διαδικασία για αξιόποινη πράξη σε βαθμό κακουργήματος, 3) να εκτιμάται ότι δεν υπάρχει κίνδυνος τελέσεως, κατά τη διάρκεια της άδειας νέων εγκλημάτων, 4) να συντρέχουν λόγοι που δικαιολογούν την προσδοκία ότι δεν υπάρχει κίνδυνος φυγής και ότι ο κρατούμενος δε θα κάνει κακή χρήση της άδειάς του. Τέλος, το δικαίωμα άδειας εξόδου δεν υφίσταται για όσους εκτίουν ποινή για το έγκλημα της εσχάτης προδοσίας.

2. ΚΑΜΙΑ ΠΟΙΝΗ ΧΩΡΙΣ ΝΟΜΟ

α.1. Το Σύνταγμα περιβάλλει με πρόσθετες θεσμικές εγγυήσεις την προσωπική ελευθερία ως προσωπική ασφάλεια. Οι εγγυήσεις αυτές, τίθενται αρχικά στο ά.7.1 Σ που ανυψώνει σε συνταγματική διάταξη τη θεμελιώδη αρχή του ποινικού δικαίου: «nullum crimen nulla poena sine lege». Κατά το Σύνταγμα, έγκλημα δεν υπάρχει ούτε ποινή επιβάλλεται χωρίς νόμο που να ισχύει πριν από την τέλεση της πράξης και να ορίζει τα στοιχεία της.

α.2. Ο συντακτικός νομοθέτης ρυθμίζει το ζήτημα της αναδρομικότητας των ποινικών νόμων, ορίζοντας στο ά.7.1.β. Σ ότι ποτέ δεν επιβάλλεται ποινή βαρύτερη από εκείνη που προβλεπόταν κατά την τέλεση της πράξης. A contrario συνάγεται ότι ο συντακτικός νομοθέτης όχι απλά επιτρέπει, αλλά επιβάλλει την αναδρομικότητα του επιεικέστερου ποινικού νόμου. Στο συμπέρασμα αυτό οδηγεί η εφαρμογή των αρχών του κράτους δικαίου και του απαραβίαστου της ανθρώπινης αξίας[24] .

Με τον όρο έγκλημα στο ά.7 Σ. ο συντακτικός νομοθέτης αναφέρεται κατά κύριο λόγο στις ποινικά κολάσιμες πράξεις. Ωστόσο, η συνταγματική έννοια της λέξης είναι ευρύτερη από τον τεχνικό όρο του ποινικού δικαίου. Έγκλημα είναι κάθε απαγορευμένη και κατά συνέπεια τιμωρούμενη πράξη. Έγκλημα είναι επομένως και η διοικητική παράβαση και το πειθαρχικό αδίκημα[25].

Το ίδιο ισχύει και για τον όρο ποινή. Δε λαμβάνεται με την τεχνική νομική ποινική έννοια, αλλά με την ευρύτερη, έτσι .ώστε να παρέχεται μεγαλύτερη συνταγματική προστασία. Τόσο η αρχή της νομιμότητας των ποινών, όσο και η απαγόρευση της αναδρομικότητας αναφέρονται σε κάθε ποινή με τη ευρύτερη έννοια του όρου, κύρια ή παρεπόμενη ή και στα μέτρα ασφαλείας. Αναφέρεται επίσης στις διοικητικές και πειθαρχικές ποινές και στα διοικητικά μέτρα. Υπάρχει ωστόσο και η άποψη ότι το ά.7 Σ. αναφέρεται μόνο στο ποινικό δίκαιο.

β. Σύμφωνα με την άποψη που θέλει το ά.7 Σ να εφαρμόζεται και εκτός ποινικού δικαίου, έχουμε τη γνώμη ότι το συγκεκριμένο άρθρο μπορεί να εφαρμοστεί και στο πλαίσιο της ειδικής κυριαρχικής σχέσης των φυλακισμένων[26]. Έτσι σύμφωνα με την αρχή n.c.n.p.s.l. τόσο οι πράξεις που θεωρούνται πειθαρχικά παραπτώματα όσο και το είδος και η διάρκεια των πειθαρχικών ποινών για τα δικαιώματα αυτά καθώς και τα αρμόδια όργανα για την επιβολή τους πρέπει να περιγράφονται πάντα στη σχετική σωφρονιστική νομοθεσία.

Αντισυνταγματική λοιπόν, ως αντικείμενη στην παραπάνω αρχή θα ήταν και η περίπτωση στέρησης από το φυλακισμένο της δυνατότητας αναστολής του υπολοίπου της ποινής του. Μια τέτοια στέρηση θα ισοδυναμούσε ουσιαστικά με επιβολή ποινής στερητικής της ελευθερίας και γι' αυτό μόνο από δικαστήριο θα μπορούσε να επιβληθεί.

---

[24]Δημητρόπουλος Γ. Ανδρέας, ό.π. σελ. 814
[25]Δημητρόπουλος Γ. Ανδρέας, ό.π. σελ. 812
[26] Χατζή Τα Χρύσα, Η φυλάκιση ως ειδική σχέση εξουσίασης, ΤοΣ 1995,287

3.ΝΟΜΙΜΟΣ ΔΙΚΑΣΤΗΣ(ά.8Σ)

α. Ο συντακτικός νομοθέτης καθιερώνει την αρχή του νόμιμου ή «φυσικού» δικαστή.[27]Κατά το ά. 8 του ισχύοντος Συντάγματος, κανένας δεν στερείται χωρίς τη θέλησή του το δικαστή που του έχει ορίσει ο νόμος. Η εξουσία του νόμιμου δικαστή για την εκδίκαση κάθε συγκεκριμένης υπόθεσης , απορρέει από την αρμοδιότητα του να δικάσει οποιαδήποτε άλλη υπόθεση της ίδιας κατηγορίας. Η πεμπτουσία της συνταγματικής προστασίας της αρχής του νόμιμου ή φυσικού δικαστή, βρίσκεται στην απαγόρευση του διορισμού «ειδικού δικαστή»για συγκεκριμένη υπόθεση, έτσι ώστε να προεξασφαλίζεται το περιεχόμενο της δικαστικής κρίσης.Για το λόγο αυτό ακριβώς το Σύνταγμα απαγορεύει την αφαίρεση του δικαστή , τον οποίο ο νόμος ορίζει ως αρμόδιο. Η αρχή του νόμιμου ή φυσικού δικαστή εμποδίζει επομένως την εκ των προτέρων σύνδεση συγκεκριμένου δικαστή με συγκεκριμένη υπόθεση.

β. Αν και οι δικαστικές επιτροπές και τα έκτακτα δικαστήρια απαγορεύονται από το Σύνταγμα(ά.8 εδ.β΄), το τελευταίο δεν απαγορεύει τα ειδικά δικαστήρια , ενίοτε δε, προβλέπει και την σύσταση τους.Ο ειδικός χαρακτήρας αυτών των δικαστηρίων αναφέρεται σε συγκεκριμένο είδος υποθέσεων και δε συνδέεται με μια συγκεκριμένη, δεν είναι εξατομικευμένος (Ανώτατο Ειδικό δικαστήριο, Δικαστήρια Ανηλίκων κ.α.). Ένα τέτοιο ειδικό δικαστήριο καθιερώνει και ο νέος Σωφρονιστικός Κώδικας στο ά. 87, όπου γίνεται λόγος για Δικαστήριο Εκτέλεσης Ποινών. Μέχρι πάντως , τη νομοθετική θέσπιση του οργάνου αυτού , τις αντίστοιχες αρμοδιότητες ασκεί το Συμβούλιο Πλημμελειοδικών του τόπου έκτισης της ποινής. Είναι λοιπόν σαφές, ότι οι φυλακισμένοι απολαμβάνουν πλήρως του δικαιώματος του νόμιμου δικαστή.

[27] Δημητρόπουλος Γ. Ανδρέας, ό.π. σελ. 817-818

4.ΔΙΚΑΙΩΜΑ ΑΝΑΦΟΡΑΣ(ά.10Σ)

α. Αναφορά είναι η έγγραφη προσφυγή προς την αρμόδια αρχή , προκειμένου να επιληφθεί συγκεκριμένου θέματος[28]. Το Σύνταγμα κατοχυρώνει το δικαίωμα του αναφέρεσθαι στις αρχές. Καθένας ή πολλοί μαζί έχουν το δικαίωμα , τηρώντας τους νόμους του Κράτους , να αναφέρονται εγγράφως στις αρχές, οι οποίες είναι υποχρεωμένες να ενεργούν σύντομα κατά τις κείμενες διατάξεις και να απαντούν αιτιολογημένα σ' αυτόν που υπέβαλε την αναφορά , σύμφωνα με το παρεχόμενο δικαίωμα. Η αναφορά απευθύνεται κατ' αρχήν προς τη διοίκηση, ακόμη προς τη δικαιοσύνη, αλλά όχι προς τη νομοθετική εξουσία.

β. Το δικαίωμα της αναφοράς δεν περιορίζεται ούτε στο πλαίσιο της ειδικής κυριαρχικής σχέσης των φυλακισμένων με το Κράτος, Οι φυλακισμένοι έχουν δικαίωμα σε περίπτωση παράνομης ενέργειας σε βάρος τους ή παράνομης εντολής (ά.6 Σωφρ.Κ), να αναφέρονται γραπτώς στο Συμβούλιο Φυλακής , η οποία είναι η ιεραρχικά υπερκείμενη σωφρονιστική αρχή , καθώς επίσης και στο αρμόδιο δικαστήριο .Επίσης η διεύθυνση του καταστήματος υποχρεούται να διαβιβάζει το αργότερο μέσα σε τρεις ημέρες κάθε αναφορά ή επιστολή κρατουμένου απευθυνόμενη σε δημόσια αρχή ή διεθνή οργανισμό[29] , χωρίς να λαμβάνει γνώση του περιεχομένου της(ά6.3Σωφρ.Κ).

5.ΔΙΚΑΙΩΜΑ ΕΝΝΟΜΗΣ ΠΡΟΣΤΑΣΙΑΣ ΚΑΙ ΠΡΟΗΓΟΥΜΕΝΗΣ ΑΚΡΟΑΣΗΣ (ά.20.1,2Σ)

α.1.Σύμφωνα με την ελληνική συνταγματική ρύθμιση, καθένας έχει δικαίωμα στην παροχή έννομης έννομης προστασίας από τα δικαστήρια (ά.20.1Σ). Συνεπώς , κατά ρητή διατύπωση της διάταξης , επιφορτισμένα για την παροχή προστασίας είναι τα δικαστήρια. Κατά τη συνταγματική

[28] Δημητρόπουλος Γ. Ανδρέας, ό.π. σελ. 822
[29] Σισιλιανος Αλέξανδρος-Λίνος.Η στέρηση της ελευθερίας στο ποινικό σύστημα και τα δικαιώματα του ανθρώπου,Αθήνα1991,σελ.93

επιταγή, για κάθε υπόθεση πρέπει να υπάρχει και το αρμόδιο δικαστήριο. Κατά συνέπεια η αρχή της παροχής έννομης προστασίας θέτει τον κανόνα «αρμόδιο δικαστήριο για κάθε υπόθεση». Με την έννοια αυτή η αρχή ανήκει στη βάση του συστήματος συγκρότησης των δικαστηρίων, καθώς

και στο περιεχόμενο του κράτους δικαίου. Στις ελάχιστες περιπτώσεις του κράτους δικαίου ανήκει η σύσταση και λειτουργία δικαστηρίων ,τα οποία και θα επιλύουν τις κάθε είδους διαφορές ,για να εξασφαλίζεται με τον τρόπο αυτό η ειρηνική κοινωνική συμβίωση.

Εξάλλου ,η έννομη προστασία του άρθρου 20.1 είναι προστασία «εννόμων αντικειμένων». Το Σύνταγμα εγγυάται δηλαδή , τη δικαστική προστασία δικαιωμάτων και συμφέροντα του ατόμου , τα οποία το ίδιο το σύστημα δικαίου αναγνωρίζει. Αντίθετα, δεν υπάρχει εγγύηση δικαστικής προστασίας για μη αναγνωριζόμενα δικαιώματα ή συμφέροντα.

α.2.Το Σύνταγμα ορίζει στο 20.1 ότι καθένας μπορεί να αναπτύξει στα δικαστήρια τις απόψεις του για τα δικαιώματα ή συμφέροντά του, όπως ορίζει ο νόμος.

Επίσης, το δικαίωμα της προηγούμενης ακρόασης του ενδιαφερομένου ισχύει και για κάθε διοικητική ενέργεια ή μέτρο που λαμβάνεται σε βάρος των δικαιωμάτων ή συμφερόντων του.

β.1. Και στο πλαίσιο της ειδικής κυριαρχικής σχέσης ,στην οποία βρίσκεται ο φυλακισμένος ,δεν στερείται δικαστικής προστασίας. Μπορεί λοιπόν, να προσφύγει στο Δικαστήριο Εκτέλεσης Ποινών για οποιαδήποτε απόφαση που τον θίγει.

Ζήτημα δημιουργείται ωστόσο, για την προσβολή αποφάσεων που συνιστούν πειθαρχικές ποινές ή πειθαρχικά μέτρα[30].Οι αποφάσεις αυτές , επειδή θεωρούνται μέτρα εσωτερικής τάξεως, εκφεύγουν του ακυρωτικού ελέγχου .Η νομολογία σ' αυτό το ζήτημα ήταν πάγια , μέχρι που παρουσίασε αλλαγή με την ΣτΕ 84/1998.Αυτό είναι ενθαρρυντικό , γιατί ενδέχεται με το πρόσχημα διατήρησης της τάξης , της πειθαρχίας και της σχέσης εξουσίασης που τελούν τα μέλη της φυλακής ,του στρατού, του σχολείου, να συντελείται βάναυση προσβολή της προσωπικής ελευθερίας και της προσωπικότητας. Ο δικαστής οφείλει να προστατεύσει τα δικαιώματα και τις ελευθερίες των φυλακισμένων ,χωρίς όμως να

[30] Μανιτάκης Αντώνης ό,π. ,σελ.175

αρνηθεί την εσωτερική, θεσμική και κανονιστική αυτονομία της φυλακής και τους σκοπούς που καλείται να εκπληρώσει.

Σύμφωνα με το συνταγματικά κατοχυρωμένο δικαίωμα της προηγούμενης ακρόασης, καμία πειθαρχική ποινή δεν πρέπει να επιβάλλεται χωρίς προηγουμένως να έχει πληροφορηθεί ο φυλακισμένος για τη σχετική κατηγορία που τον βαρύνει και χωρίς να του δοθεί η δυνατότητα να υπερασπισθεί τον εαυτό του.

6.ΑΡΧΗ ΙΣΟΤΗΤΑΣ(ά.4Σ)

α. Κατά το άρθρο 4.1 του Συντάγματος , οι Έλληνες είναι ίσοι ενώπιον των νόμων. Η διάταξη αυτή καθιερώνει τη συνταγματική αρχή της ισότητας και αποτελεί χαρακτηριστικό παράδειγμα συνταγματικής καθιέρωσης αντικειμενικής αρχής και θεμελιώδους δικαιώματος.[31] .Το Σύναγμα καθιερώνει αντικειμενικό κανόνα δικαίου από τον οποίο πηγάζουν τα αντίστοιχα ατομικά δικαιώματα. Η αρχή της ισότητας αποτελεί θεμελιώδη συνταγματική αρχή , η οποία διαχέεται στην συνολική έννομη τάξη και εμφανίζεται με ειδικότερες μορφές σε όλες τις περιοχές του δικαίου.

Η αρχή της ισότητας ,όπως κατοχυρώνεται συνταγματικά, έχει κυρίως την έννοια της ίσης μεταχείρισης. Η αρχή δεν σημαίνει την ίδια μεταχείριση όλων των περιπτώσεων , αλλά την ίση μεταχείριση όλων των όμοιων περιπτώσεων. Αντίθετα , η ίση μεταχείριση ανόμοιων περιπτώσεων αποτελεί ανισότητα. Πάντως, η αρχή της ισότητας αποτελεί γενικότερη συνταγματική αρχή που επηρεάζει βαθιά όλο το οικοδόμημα του δικαίου.

β.1.Δεδομένου όμως ότι η ισότητα διαχέεται σ' όλες τις περιοχές του δικαίου,, υπεισέρχεται και στις ειδικές κυριαρχικές σχέσεις και επομένως και στην περίπτωση των φυλακισμένων.

Ειδικότερα, στην περίπτωση των φυλακισμένων ,η αρχή της ισότητας εμφανίζεται ως ισότητα στη μεταχείρισή τους. Συγκεκριμένα, απαγορεύεται κάθε δυσμενής διακριτική μεταχείριση των φυλακισμένων και κυρίως εκείνη που βασίζεται στη φυλή , το χρώμα, την εθνική ή

[31]Δημητρόπουλος Γ. Ανδρέας, ό.π. σελ. 954..

κοινωνική καταγωγή ,το θρήσκευμα, την περιουσία ή τις ιδεολογικές πεποιθήσεις.

β.2.Αν και απ' ό,τι είδαμε ισότητα σημαίνει ίση μεταχείριση όμοιων περιπτώσεων, στην κυριαρχική σχέση των φυλακισμένων, η διάκριση των φυλακισμένων σε κατηγορίες ανάλογα με τη νομική ή πραγματική τους κατάσταση όχι μόνο δεν αντιβαίνει στη συνταγματική επιταγή, αλλά είναι και σύμφωνη με το άρθρο 4 Σ.

Για την κατηγοριοποίηση αυτή χρησιμοποιούνται διάφορα κριτήρια ,τα οποία συνδέονται αιτιωδώς με τη σωφρονιστική μεταχείριση και τους σκοπούς της. Τέτοια κριτήρια είναι:

1.Βιολογικά , όπου οι φυλακισμένοι διακρίνονται σε άντρες και γυναίκες, νέους και ενήλικες.

2.ψυχολογικά, όπου οι φυλακισμένοι διακρίνονται σε άτομα με ψυχικές διαταραχές και σε άτομα εξαρτημένα από τοξικές ουσίες.

3.νομικά, όπου η διάκριση λαμβάνει χώρα μεταξύ των καταδίκων και των υποδίκων.

β.3. Στο 5 Σ κατοχυρώνεται η ισότητα μόνο για τους Έλληνες. Θεωρείται, όμως, ότι σε συνδυασμό με το 5.2 Σ προστατεύει και τους αλλοδαπούς, σε σχέση με το δικαίωμα ζωής, τιμής και ελευθερίας.

Στο πλαίσιο, όμως, της ειδικής κυριαρχικής φυλακισμένων-κράτους, γίνεται διάκριση ανάμεσα στους αλλοδαπούς και στους υπολοίπους. Η διάκριση αυτή δεν αντίκειται στην αρχή της ίσης μεταχείρισης, δεδομένου ότι σχετίζεται με την ίδια τη φύση της σωφρονιστικής μεταχείρισης. Ως προς τους αλλοδαπούς δηλαδή, ανακύπτουν προβλήματα που πηγάζουν κυρίως από τη διαφορά γλώσσας, αλλά και από τις εθνικές, θρησκευτικές πολιτιστικές κλπ. Διαφορές.

7. ΔΙΚΑΙΩΜΑ ΣΤΗ ΖΩΗ

α. Δικαίωμα στη ζωή. Η καθοριστική σημασία της ζωής για το όλο σύστημα των θεμελιωδών δικαιωμάτων οδήγησε στην επιταγή του Συντάγματος στο ά. 5.2, ότι όλοι όσοι βρίσκονται στην ελληνική επικράτεια απολαμβάνουν την απόλυτη προστασία της ζωής τους.[32] Η

[32] Δημητρόπουλος Γ. Ανδρέας, ό.π. σελ. 972 επ.

προστασία της ζωής αποτελεί πρωταρχική και αναγκαία συνέπεια της καταστατικής αρχής του απαραβιάστου της ανθρώπινης αξίας.

Ως αντικειμενικός κανόνας δικαίου έχει εφαρμογή στη συνολική έννομη τάξη. Είναι δικαίωμα υπόστασης καθώς και μητρικό δικαίωμα με την έννοια ότι αποτελεί την προυπόθεση όλων των άλλων δικαιωμάτων, αποτελεί πρωταρχικό ανθρώπινο δικαίωμα.

β. Εφαρμογή του δικαιώματος στους φυλακισμένους και εξαίρεση σε περίπτωση απόδρασης, στάσης ή ανταρσίας. Δεν αντίκειται στο Σύνταγμα, εφόσον βέβαια, κατά τα λοιπά είναι νόμιμη η άσκηση άμεσου καταναγκασμού, ακόμα και η χρήση όπλων από αστυνομικά όργανα που καταλήγει σε συγκεκριμένη περίπτωση στη θανάτωση παρανομούντος φυλακισμένου, π.χ. κατά την παρεμπόδιση αποδράσεώς του ή κατά την καταστολή στάσης ή ανταρσίας.

Η άσκηση κρατικής βίας είναι νόμιμη μόνο στο πλαίσιο της αρχής της αναλογικότητας που διατυπώνεται πλέον ρητά στο αναθεωρημένο ά. 25 Σ. Έτσι η διακινδύνευση της ζωής του παρανομούντος φυλακισμένου με τη χρήση όπλων από αστυνομικά όργανα είναι επιτρεπτή μόνο όταν δεν μπορεί αλλιώς να αποτραπεί άμεσος και σπουδαίος κίνδυνος που απειλεί άλλα ισόβαθμα ή υπέρτερα έννομα αγαθά.

8.ΔΙΚΑΙΩΜΑ ΠΡΟΣΤΑΣΙΑΣ ΥΓΕΙΑΣ (ά. 5.5 Σ) και ΔΙΚΑΙΩΜΑ ΣΩΜΑΤΙΚΗΣ ΚΑΙ ΨΥΧΙΚΗΣ ΑΚΕΡΑΙΟΤΗΤΑΣ(ά. 7.2 Σ)

α.1. Δικαίωμα προστασίας της υγείας. Με την αναθεώρηση του 2001 εισήχθη πλέον ρητά στο Σύνταγμα το δικαίωμα στην προστασία της υγείας/ Η διάταξη 5.5.1. του αναθεωρημένου Συντάγματος συνιστά εξειδίκευση των διατάξεων 2.2 και 5.1 που προστατεύουν την αξία του ανθρώπου και το δικαίωμα στην ελεύθερη ανάπτυξη της προσωπικότητας.

α.2.. Το δικαίωμα σωματικής και ψυχικής ακεραιότητας. Πριν τη ρητή κατοχύρωση του δικαιώματος της υγείας στο ά. 5, το δικαίωμα αυτό προστατευόταν μόνο στα πλαίσια του ά. 7 Σ. Σε αυτό αναφέρονται ιδιαιτέρως και αποδοκιμάζονται τα βασανιστήρια. Βασανιστήρια

συνιστούν κάθε μεθοδευμένη πρόκληση έντονου σωματικού πόνου ή σωματικής εξάντλησης επικίνδυνης για την υγεία ή ψυχικού πόνου ικανού να επιφέρει σοβαρή ψυχική βλάβη, καθώς και κάθε παράνομη χρησιμοποίηση χημικών, ναρκωτικών ή άλλων φυσικών ή τεχνικών μέσων, με σκοπό να κάμψουν τη βούληση του θύματος. Εκτός από τα βασανιστήρια, στο ά. 7.2 απαγορεύεται και οποιαδήποτε σωματική κάκωση, βλάβη υγείας ή άσκηση ψυχολογικής βίας, καθώς και κάθε άλλη προσβολή της ανθρώπινης αξιοπρέπειας[33] .

β.1. Η απαγόρευση των βασανιστηρίων εφαρμόζεται κατ' αρχήν στη κυριαρχική σχέση φυλακισμένων- κράτους. Ο σκοπός για τον οποίο επιβάλλονται τα βασανιστήρια είναι αδιάφορος. Η συνταγματική απαγόρευση είναι γενική και χωρίς εξαιρέσεις, γιατί τα βασανιστήρια αποτελούν την πιο έκδηλη άρνηση της αξιοπρέπειας του ανθρώπου και συνεπάγεται ταυτόχρονα την αποκτήνωση του βασανιστή. Αναγκαία κρίνεται η διάκριση μεταξύ σωματικού και ψυχικού πόνου. Ενώ η πρόκληση του πρώτου συνιστά πάντοτε βασανιστήριο, αυτό δε συμβαίνει πάντοτε με την πρόκληση του δεύτερου, παρά μόνο όταν συντρέχει το πρόσθετο στοιχείο της επιδίωξης της υποταγής της θέλησης ή του εξευτελισμού του βασανιζομένου. Αλλιώς και η ίδια η επιβολή της στερητικής της ελευθερίας ποινής που κατά κανόνα προκαλεί ψυχικό πόνο, θα αποτελούσε βασανιστήριο.

β.2. Ο συνωστισμός στα καταστήματα κράτησης δημιουργεί ζήτημα παραβίασης του ά.7.2 Σ . Υποστηρίζεται μάλιστα, ότι πρόκειται κατ' ουσία για μορφή βασανιστηρίου και για το λόγο αυτό θα έπρεπε να λυθεί αποτελεσματικά το πρόβλημα της υπερφόρτωσης των φυλακών.

β.3. Η διατροφή των φυλακισμένων είναι ζωτικής σημασίας για τη διατήρηση της υγείας τους σε καλή κατάσταση. Γι' αυτό , η διοίκηση οφείλει να παρέχει σε αυτούς σε τακτά χρονικά διαστήματα, τροφή κατάλληλα παρασκευασμένη, ώστε να ανταποκρίνεται ως προς την ποσότητα και την ποιότητα στους όρους της μοντέρνας υγιεινής και η οποία να είναι ανάλογη με την ηλικία, την υγεία και τη φύση της εργασίας

[33] Δημητρόπουλος Γ. Ανδρέας, ό.π. σελ. 975

τους, καθώς και να είναι κατά το δυνατόν σύμφωνη με τυχόν θρησκευτικές ή φιλοσοφικές πεποιθήσεις.

β.4. Αναγκαίο στοιχείο για την υγεία των φυλακισμένων είναι και η εξασφάλιση των όρων υγιεινής και καθαριότητας στο κατάστημα, η διατήρηση σε καλή λειτουργία των εγκαταστάσεων, καθώς και η παροχή μέσων για ατομική υγιεινή και καθαριότητα[34]. Ιδιαίτερα η κατασκευή και η διαρρύθμιση των κτηρίων κράτησης πρέπει να εξασφαλίζουν σε ικανοποιητικό βαθμό ηλιακό φως και ατμοσφαιρικό αέρα με χρήση παραθύρων, θέρμανση, άνετη κυκλοφορία και χώρους κίνησης, σύμφωνα με τις κλιματολογικές συνθήκες του τόπου κράτησης.

β.5. Μέριμνα πρέπει να λαμβάνεται από τη διεύθυνση και ως προς την ενδυμασία των φυλακισμένων, καθώς και για τη χορήγηση κουβερτών, σεντονιών, πετσετών κλπ. Με αυτόν τον τρόπο προστατεύεται το δικαίωμα για την προστασία της υγείας τους. Η καθιέρωση ομοιόμορφων στολών είναι γεγονός απαράδεκτο και αντισυνταγματικό, καθώς προσβάλλει την ανθρώπινη αξιοπρέπεια.

β.6. Ευθύνη της διοίκησης είναι και η ιατρική περίθαλψη των φυλακισμένων.

Τα καταστήματα κράτησης πρέπει να είναι επαρκώς στελεχωμένα με υγειονομικό προσωπικό, ενώ παράλληλα πρέπει να διατηρείται ατομικό δελτίο υγείας, στο οποίο να εμπεριέχεται το ιστορικό κάθε κρατουμένου.

Εν τούτοις, κάθε είδους αναγκαία ιατρική εξέταση ή ιατροχειρουργική επέμβαση, πρέπει να γίνεται μόνο με τη συναίνεση του φυλακισμένου. Τα ίδια ισχύουν και για τους τοξικομανείς ή αλκοολικούς σε σχέση με την εισαγωγή τους σε ειδικά κέντρα αποτοξίνωσης. Και εδώ απαιτείται συναίνεση εκτός και αν ανακύπτει ζήτημα δημόσιας ασφάλειας. Θα πρέπει επίσης να τονιστεί ότι είναι σαφώς αντισυνταγματική, ως αντικείμενη στο 7.2 Σ, η διενέργεια οποιασδήποτε ιατρικής επέμβασης, ακόμα και με συναίνεση αν αυτή δε σχετίζεται με την εξυπηρέτηση του

[34] ά. 20,25 Σωφρ.Κ.

προστατευόμενου αγαθού της ζωής και της σωματικής- ψυχικής υγείας. Για το λόγο αυτό, είναι ανεπίτρεπτη η στείρωση φυλακισμένου για σεξουαλικά εγκλήματα, ακόμα και με τη συναίνεσή του.

β.7 Δεν είναι σπάνιο το φαινόμενο, οι φυλακισμένοι να κατέρχονται σε απεργία πείνας. Πρόβλημα ανακύπτει όσον αφορά στην υποχρεωτική τροφοδοσία του φυλακισμένου. Κατ' αρχήν, ο κρατούμενος έχει δικαίωμα να καλέσει γιατρό του καταστήματος ή δικής του επιλογής για να διαπιστωθεί η κατάσταση της υγείας του (ά.31.1 Σωφρ.Κ). Μετά από αυτήν τη διαπίστωση, και αν λόγω της συνεχιζόμενης απεργίας πείνας περιέλθει σε κατάσταση άμεσου κινδύνου ζωής ή σοβαρής και μόνιμης βλάβης της υγείας του, τίθεται το ερώτημα αν μπορεί να υποχρεωθεί στη λήψη τροφής ή αν αυτό αντιβαίνει στο σεβασμό της αξιοπρέπειας. Ο Σωφρονιστικός Κώδικας επιλύει το πρόβλημα παραπέμποντας στη δικαστική κρίση (ά. 31.3, 29.3).

9. ΙΔΙΩΤΙΚΗ ΖΩΗ (ά.9 Σ)

α. Η ιδιωτική ζωή έρχεται σε αντιπαράθεση με τη δημόσια, δηλαδή την κοινωνική, επαγγελματική στο βαθμό που συμπεριλαμβάνει τις σχέσεις του ατόμου με ανοιχτό κατ' αρχήν κύκλο προσώπων ή αποσκοπεί στο να επηρεάσει «τα δημόσια» πράγματα. Αντιθέτως, ιδιωτική ζωή είναι εκείνη που περιορίζεται στο ίδιο το άτομο, την οικογένεια και το στενό κύκλο των φίλων και γνωστών του. Η διακήρυξη του απαραβίαστου αυτής, σημαίνει ότι υπάρχει ένας πυρήνας στη ζωή κάθε ατόμου, στον οποίο κυριαρχεί αυτό μόνο του και στον οποίο δεν μπορεί να διεισδύσει το κράτος. Η διακήρυξη του απαραβίαστου σημαίνει την απαγόρευση της δημοσιοποίησης της ζωής του ατόμου.

β. Στο πλαίσιο της ειδικής κυριαρχικής σχέσης φυλακισμένων-κράτους, το δικαίωμα της ιδιωτικής ζωής γνωρίζει περιορισμούς, στο βαθμό που οι περιορισμοί αυτοί βρίσκονται σε αιτιώδη συνάφεια με το θεσμό της φυλάκισης.

Συγκεκριμένα οι περιορισμοί συνίστανται στην αναγκαστική συμβίωση ή συστέγαση των φυλακισμένων, στην αναγκαστική

διαμόρφωση της ιδιωτικής ζωής (π.χ. καθορισμός ωραρίου, ρυθμού ζωής), στη νόμιμη χρήση των αναγνωρισμένων ανακριτικών μεθόδων.

10. ΟΙΚΟΓΕΝΕΙΑΚΗ ΖΩΗ (ά. 9 Σ)- ΟΙΚΟΓΕΝΕΙΑ - ΓΑΜΟΣ (ά. 21 Σ)

α.1. Ο συντακτικός νομοθέτης προστατεύει την οικογένεια ως «θεμέλιο της συντήρησης και προαγωγής του έθνους» (ά.21 Σ) [35] . Από τη συνταγματική αυτή προστασία προκύπτουν αντίστοιχα δικαιώματα, όπως αυτά της δημιουργίας και συμμετοχής στην οικογένεια. Δεν προστατεύεται μόνο η νόμιμη οικογένεια, αλλά και η «συμβίωση» και η «φυσική οικογένεια». Στο πλαίσιο της οικογένειας αναπτύσσεται η οικογενειακή ζωή , η οποία επίσης προστατεύεται μαζί με την ιδιωτική.

α.2. Το Σύνταγμα προστατεύει το γάμο ως θεσμό. Από τη θεσμική αυτή προστασία απορρέουν δικαιώματα, ελευθερίες σχετικές προς το γάμο. Η ελευθερία του γάμου περιλαμβάνει την ελευθερία κάθε προσώπου να προχωρήσει στη σύναψη γάμου (θετική ελευθερία) ή να μη συνάψει γάμο(αρνητική), καθώς και την ελευθερία επιλογής συζύγου.

β. Στο πλαίσιο της ειδικής κυριαρχικής σχέσης φυλακισμένων-κράτους και το δικαίωμα στην οικογένεια υφίσταται περιορισμούς. Ισχύει η απαγόρευση της συμβίωσης με το/ τη σύζυγό του, καθώς η συμβίωση με το σύντροφο μπορεί να αποτελεί βασικό στοιχείο της οικογενειακής ζωής, ωστόσο παρεμποδίζει το κράτος της φυλάκισης. Παράλληλα υπάρχει δυνατότητα αντικατάστασης της γονικής μέριμνας με «κρατική μέριμνα», αλλά μόνο αν αυτό επιβάλλεται από το συμφέρον του παιδιού.

γ. Εκτός από τους περιορισμούς που προαναφέρθηκαν, η οικογενειακή ζωή και το δικαίωμα των φυλακισμένων στο γάμο, σαφώς

[35] Δημητρόπουλος Γ. Ανδρέας, ό.π. σελ. 1045

προστατεύονται. Συγκεκριμένα, ο φυλακισμένος δικαιούται να συνάψει γάμο, να δέχεται επισκέψεις του/ της συζύγου και των τέκνων του σε ιδιαίτερο χώρο του καταστήματος, καθώς και να του χορηγηθεί έκτακτη

άδεια προς εκπλήρωση οικογενειακών αναγκών εξαιρετικού χαρακτήρα. Και τα δικαιώματα πάντως αυτά ισχύουν υπό προυποθέσεις.

11. ΔΙΚΑΙΩΜΑ ΕΠΙΚΟΙΝΩΝΙΑΣ (ά. 19 Σ)

α. Επικοινωνία είναι η ανθρώπινη δραστηριότητα με την οποία ο άνθρωπος έρχεται σε επαφή, σε συνεννόηση με άλλους ανθρώπους[36]. Το Σύνταγμα στο ά. 19 προστατεύει το απόρρητο της επικοινωνίας. Το απόρρητο των επιστολών και της ελεύθερης ανταπόκρισης ή επικοινωνίας με οποιονδήποτε άλλον τρόπο είναι απόλυτα απαραβίαστο. Νόμος ορίζει τις εγγυήσεις κάτω από τις οποίες η δικαστική αρχή δε δεσμεύεται από το απόρρητο για λόγους εθνικής ασφάλειας ή για διακρίβωση ιδιαίτερα σοβαρών εγκλημάτων.

β. Οι φυλακισμένοι διατηρούν το δικαίωμα τακτικής και απρόσκοπτης επικοινωνίας με το περιβάλλον τους, η οποία λαμβάνει χώρα με τους ακόλουθους τρόπους: 1) με επισκέψεις
2) μέσω τηλεφώνου
3) με επιστολές, τηλεγραφήματα.

Το περιεχόμενο των τηλεφωνικών συνδιαλέξεων, των επιστολών και κάθε άλλης μορφής επικοινωνίας είναι απόρρητο, εκτός από τις περιπτώσεις που ορίζει το ά. 19 Σ.

γ. Οι φυλακισμένοι απολάβουν το δικαίωμα του ά.19, θεσμικά προσαρμοζόμενο[37] . Η φυλάκιση δε συνεπάγεται στέρηση της επικοινωνίας με τον έξω κόσμο. Τα σχετικά δικαιώματά τους ρυθμίζονται στα άρθρα 51-53 Σωφρ. Κωδ. Έτσι, η συχνότητα των επισκέψεων είναι

[36] Δημητρόπουλος Γ. Ανδρέας, ό.π. σελ. 1048
[37] Δημητρόπουλος Γ. Ανδρέας, ό.π. σελ. 1056

καθορισμένη, ενώ αυτές πραγματοποιούνται σε ειδικό χώρο όπου εξασφαλίζεται οπτική επαφή. Τα κινητά απαγορεύονται, ενώ έχει πρόσφορη εφαρμογή η δυνατότητα άρσης του απορρήτου για ιδιαίτερα σοβαρά εγκλήματα.

12. ΕΛΕΥΘΕΡΙΑ ΓΝΩΜΗΣ ΚΑΙ ΠΛΗΡΟΦΟΡΗΣΗΣ (ά. 14 Σ)

α. Στο ά. 14 Σ. προστατεύεται η ελευθερία γνώμης στις τρεις μορφές της[38]:

1) ελευθερία δημιουργίας- ύπαρξης ιδεών
2) ελευθερία έκφρασης ιδεών
3) ελευθερία διάδοσης

β. Κατά τη διάρκεια της φυλάκισης δεν περιορίζονται τα ανωτέρω δικαιώματα. Κάθε φυλακισμένος έχει δικαίωμα να ενημερώνεται από εφημερίδες, τηλεοπτικές και ραδιοφωνικές εκπομπές, περιοδικά[39]. Είναι βεβαίως δυνατό να τεθούν περιορισμοί από τη διεύθυνση του καταστήματος καθ' όλα συνταγματικοί σε σχέση με τον τόπο, το χρόνο, τη διαδικασία και γενικά τις λεπτομέρειες άσκησης του δικαιώματος αυτού.

13. ΘΡΗΣΚΕΥΤΙΚΗ ΕΛΕΥΘΕΡΙΑ(ά. 13 Σ)

α. Στο ά. 13 κατοχυρώνεται η ελευθερία της θρησκείας με την έννοια της ανεξιθρησκίας. Θρησκευτική ελευθερία και ισότητα αποτελούν τα μητρικά θεμελιώδη δικαιώματα του θρησκευτικού χώρου από τα οποία πηγάζουν η ελευθερία της θρησκευτικής συνείδησης και η ελευθερία της θρησκευτικής δράσης[40]. Μορφή θρησκευτικής δράσης είναι η λατρεία, η οποία αποτελεί σύνολο μερικότερων ενεργειών του ανθρώπου, οι οποίες κατά την αντίληψη του ενεργούντος και σύμφωνα με το δόγμα στο οποίο πιστεύει, εκδηλώνουν την πίστη του προς το θείο.

---

[38] Δημητρόπουλος Γ. Ανδρέας, ό.π. σελ. 988-991
[39] ά. 37 Σωφρ. Κ.
[40] Δημητρόπουλος Γ. Ανδρέας, ό.π. σελ. 1013

β. Στο πλαίσιο της ειδικής κυριαρχικής σχέσης αυτής ο φυλακισμένος δε θα πρέπει να εμποδίζεται ως προς την άσκηση των θρησκευτικών του δικαιωμάτων. Έτσι, λοιπόν, προβλέπεται στο ά. 39 Σωφρ. Κ. ότι ο κρατούμενος έχει δικαίωμα να ασκεί τα θρησκευτικά του καθήκοντα και να επικοινωνεί με αναγνωρισμένο εκπρόσωπο του θρησκεύματός του. Επιπλέον, όπως ορίζεται στην παρ. 3 σε κάθε κατάστημα πρέπει να υπάρχει ναός ή κατάλληλος χώρος, όπου όσοι κρατούμενοι επιθυμούν θα παρακολουθούν τη θεία λειτουργία ή άλλες εκδηλώσεις λατρείας.

14. ΔΙΚΑΙΩΜΑ ΠΑΙΔΕΙΑΣ

α. Ο όρος «παιδεία»γίνεται αντιληπτός υπό δύο έννοιες , την ουσιαστική και την τυπική. Με την ουσιαστική έννοια εννοούμε το πνευματικό αγαθό , την καλλιέργεια του ανθρώπινου πνεύματος. Η παιδεία με ουσιαστική έννοια ΄έχει δύο διαστάσείς. Στην πρώτη έχουμε την επιστήμη, έρευνα και διδασκαλία, και στη δεύτερη την τέχνη και τον αθλητισμό. Στο Σύνταγμα κατοχυρώνεται ατομικό δικαίωμα παιδείας. Ο φορέας του δικαιώματος είναι κατ’ αρχήν ελεύθερος να αποφασίσει αν θα εκπαιδευθεί και να καθορίσει το περιεχόμενο των σπουδών του.

β.1. Το δικαίωμα της παιδείας είναι εκ των πραγμάτων περιορισμένο όσον αφορά στους φυλακισμένους. Εν τούτοις πρέπει να προστατεύεται και στα πλαίσια αυτά. Προς το σκοπό αυτό πρέπει να λειτουργεί στο κατάστημα δημοτικό σχολείο, ενώ παράλληλα πρέπει να οργανώνονται προγράμματα επαγγελματικής εκπαίδευσης, μαθητείας ή εξειδίκευσης (ά. 35 Σωφρ. Κωδ.). Επιπλέον οι παρεχόμενοι τίτλοι σπουδών πρέπει να είναι ισότιμοι με τους αντίστοιχους των σχολών της ίδιας βαθμίδας εκπαίδευσης, χωρίς να προκύπτει από το κείμενό τους ότι αποκτήθηκαν σε

κατάστημα κράτησης. Η πρωτοβάθμια εκπαίδευση πρέπει να είναι υποχρεωτική. Δυνατές είναι και οι εκπαιδευτικές άδειες.

β.2. Οι φυλακισμένοι διατηρούν το δικαίωμα στην τέχνη. Μπορούν να αναπτύσσουν τις καλλιτεχνικές τους κλίσεις και να συμμετέχουν σε ομαδικές ή ατομικές εκδηλώσεις.

β.3. Για την άσκηση του δικαιώματος των φυλακισμένων στον αθλητισμό θα πρέπει να παρέχονται οι κατάλληλες δυνατότητες, όπως γήπεδα, γυμναστήρια, προγράμματα άσκησης και άθλησης.

15. ΔΙΚΑΙΩΜΑ ΕΡΓΑΣΙΑΣ (ά. 22 Σ)

α. Στο ά. 22 καθιερώνεται η ελευθερία της εργασίας με την έννοια της απαγόρευσης της αναγκαστικής εργασίας. Η εργασία αποτελεί το βασικό βιοποριστικό μέσο του ανθρώπου, αλλά και μέσο διάπλασης των ικανοτήτων του, σημαντικότατο παράγοντα ανάπτυξης και έκφρασης της προσωπικότητάς του.[41]

β.1. Σύμφωνα με το ά. 22.4 Σ η αναγκαστική εργασία απαγορεύεται. Στο άρθρο αυτό ορίζονται περιοριστικά οι περιπτώσεις που επιβάλλεται η εργασία. Οι φυλακισμένοι δεν περιλαμβάνονται σε αυτές, οπότε οποιαδήποτε υποχρέωσή τους προς προσφορά εργασίας είναι αντισυνταγματική.[42]

β.2. Κατ' αρχήν ο φυλακισμένος έχει δικαίωμα να συνεχίσει το επάγγελμά του, εφόσον αυτό είναι δυνατό στα πλαίσια της κυριαρχικής

[41] Δημητρόπουλος Γ. Ανδρέας, ό.π. σελ. 1124-1125
[42] Παντελής μ. Αντώνης, Ζητήματα συνταγματικών επιφυλάξεων, 1984, σελ.113

σχέσης. Εάν όμως η άσκηση του επαγγέλματος δεν είναι δυνατή, επειδή παρεμποδίζεται η εκτέλεση της ποινής, τότε το δικαίωμα περιορίζεται.

β.3. Ο περιορισμός που υφίσταται ο φυλακισμένος ως προς την άσκηση του συγκεκριμένου επαγγέλματος, δε σημαίνει ότι δεν έχει δικαίωμα απασχόλησης στο πλαίσιο του καταστήματος, στο οποίο μπορεί να οργανώνονται μονάδες εργασίας, ενώ παράλληλα οι κρατούμενοι μπορούν να εργάζονται για δικό τους λογαριασμό ακόμη και για ιδιώτη, πάντοτε κατόπιν συνεννοήσεως με το Συμβούλιο Φυλακής. Είναι δυνατή, τέλος, η εργασία των κρατουμένων έξω από το κατάστημα υπό τους όρους του νόμου.

β.4. Νομοθετική ρύθμιση υπάρχει και όσον αφορά στην αμοιβή των φυλακισμένων[43]. Αξίζει να σημειωθεί ότι η παρακράτηση του 1/3 της αμοιβής τους για το Δημόσιο ως συμμετοχή τους στις δαπάνες διαβίωσης έχει δεχθεί επικρίσεις ως αντισυνταγματική.

Συναφές δικαίωμα προς αυτό της εργασίας είναι εκείνο της κοινωνικής ασφάλισης (ά.22.5 Σ). Κατά μια άποψη θα έπρεπε να αναγνωρίζεται το ασφαλιστικό δικαίωμα των φυλακισμένων όχι μόνο για το παρελθόν, αλλά και για την εργασία που αυτοί προσφέρουν κατά την έκτιση της ποινής τους, ώστε να συμπληρώσουν το χρόνο ασφάλισής τους για μελλοντική συνταξιοδότηση.

16. ΔΙΚΑΙΩΜΑ ΤΟΥ ΣΥΝΕΡΧΕΣΘΑΙ (ά. 11 Σ)

α. Συνάθροιση είναι η συνάντηση περισσότερων ατόμων σε συγκεκριμένο χρόνο και τόπο, δημόσιο ή ιδιωτικό[44]. Η συνάθροιση μπορεί να εξυπηρετεί πολιτικούς σκοπούς ή να έχει κοινωνικό χαρακτήρα. Η αστυνομική παρουσία απαγορεύεται στις δημόσιες κλειστές συναθροίσεις, ενώ επιτρέπεται υπό όρους στις ανοιχτές.

---

[43] ά.43 Σωφρ. Κ.
[44] Δημητρόπουλος Γ. Ανδρέας, ό.π. σελ. 1058

β. Κατ' αρχήν το δικαίωμα ισχύει και για τους φυλακισμένους. Συγκεκριμένα, μπορούν να συνέρχονται για ψυχαγωγικές και καλλιτεχνικές εκδηλώσεις, ενώ υπάρχει η δυνατότητα λειτουργίας ακόμα και κινηματογράφου.

γ. Το δικαίωμα του συνέρχεσθαι δεν είναι απεριόριστο στους χώρους της φυλακής, αλλά η Διεύθυνση μπορεί να εμποδίσει την πραγματοποίηση των συναθροίσεων πάντοτε με ειδικούς λόγους, αναφερόμενους στην τάξη και ασφάλεια του καταστήματος (ά.38.3 Σωφρ. Κωδ). Παράλληλα , ενώ στις δημόσιες κλειστές συναθροίσεις απαγορεύεται η παρουσία αστυνομίας, ειδικά στις συναθροίσεις φυλακισμένων, κάτι τέτοιο δε θα ήταν αντίθετο προς το Σύνταγμα , καθόσον υπάρχει αιτιώδης συνάφεια μεταξύ του συγκεκριμένου περιορισμού του δικαιώματος και του θεσμού της φυλακής

17. ΔΙΚΑΙΩΜΑΤΑ ΕΚΛΕΓΕΙΝ ΚΑΙ ΕΚΛΕΓΕΣΘΑΙ (ά. 51,55 Σ)

α. Στο ά. 51 Σ κατοχυρώνεται το δικαίωμα του εκλέγειν,ενώ στην παράγραφο 3 του ίδιου άρθρου ορίζονται περιοριστικά οι λόγοι μη άσκησης του εκλογικού δικαιώματος. Στο ά. 55 κατοχυρώνεται το δικαίωμα του εκλέγεσθαι, όπου και ορίζονται οι προυποθέσεις εκλογιμότητας.

β. Από το ά. 51.3 Σ προκύπτει ότι κατ'αρχήν οι φυλακισμένοι δε στερούνται του εκλογικού τους δικαώματος , εκτός και αν έχουν καταδικαστεί αμετάκλητα για ορισμένα εγκλήματα. Κατά συνέπεια, θα

πρέπει κατά τις εκλογές να οργανώνονται εκλογικά τμήματα σε κάθε κατάστημα κράτησης[45].

Η φυλάκιση δεν αποτελεί ούτε κώλυμα εκλογιμότητας, εκτός και αν συνοδεύεται από στέρηση των πολιτικών δικαιωμάτων των φυλακισμένων.

18. ΠΡΟΣΤΑΣΙΑ ΤΗΣ ΑΝΘΡΩΠΙΝΗΣ ΑΞΙΑΣ(ά.2.1 Σ) και ΤΗΣ ΕΛΕΥΘΕΡΗΣ ΑΝΑΠΤΥΞΗΣ ΤΗΣ ΠΡΟΣΩΠΙΚΟΤΗΤΑΣ(ά.5.1)

α.1. Η ανθρώπινη αξία αποτελεί την πηγή, το μητρικό δικαίωμα των ανθρωπίνων δικαιωμάτων[46]. Η αρχή του απαραβίαστου της ανθρώπινης αξίας αποτελεί την καταστατική αρχή της έννομης τάξης .

α.2. Προσωπικότητα είναι ο ειδικός συνδυασμός των γενικών, υλικών, πνευματικών και κοινωνικών γνωρισμάτων του ανθρώπινου γένους σε συγκεκριμένο άτομο. Όλες οι ατομικές ελευθερίες περιέχονται στην ελεύθερη ανάπτυξη της προσωπικότητας και την εξειδίκευση. Η συνταγματική της προστασία έχει καθολικό χαρακτήρα.

β.1. Το γενικότατο και θεμελιακό σε σχέση με τα υπόλοιπα δικαιώματα των φυλακισμένων είναι η αξίωσή τους για σεβασμό της αξιοπρέπειάς τους. Αξίωση που συμπυκνώνεται στο αίτημα του μη υποβιβασμού τους σε αντικείμενο και μη μεταχείρισής τους ως μέσα για την επίτευξη οποιυδήποτε ποινικού η σωφρονιστικού σκοπού[47] . Κατά κανόνα η κατοχύρωση της ανθρώπινης αξιοπρέπειας εξασφαλίζεται με ειδικότερς διατάξεις. Επίσης, επίκληση της ανάγκης σεβασμού της γίνεται και σε επιμέρους κεφάλαια του Σ.Κ. Ασφαλώς, όμως, δε λείπουν οι περιπτώσεις στις οποίες ο φυλακισμένος θα χρειαστεί να αναφερθεί άμεσα στη συνταγματική κατοχύρωση της αρχής.

---

[45] ά.5 Σωφρ.Κ.
[46] Δημητρόπουλος Γ. Ανδρέας, ό.π. σελ. 941
[47] Μαργαρίτης Λ, Παρασκευόπουλος Ν, Ποινολογία, στ΄ έκδοση, 2000, σελ.546-547

β.2. Με τη φυλάκισή του ο κρατούμενος δε στερείται των αστικών του δικαιωμάτων, τα οποία και έχει το δικαίωμα να ασκεί. Συνεχίζει να έχει οικογενειακές και συμβατικές υποχρεώσεις, τις οποίες και έχει την υποχρέωση να τηρεί . Μπορεί να κληρονομήσει, καθώς και να χειρίζεται την ατομική του περιουσία είτε μόνος είτε με αντιπρόσωπο. Σχηματίζεται μάλιστα ατομικός λογαριασμός από τα χρήματα που φέρνει μαζί του κατά την εισαγωγή του, από εμβάσματα συγγενών του και από την αμοιβή της εργασίας του. Το ποσό αυτό του αποδίδεται με την απόλυσή του. Ωστόσο με απόφαση της Διεύθυνσης της Φυλακής μπορεί να αναλάβει μέρος του ποσού πριν την απόλυσή του σε περίπτωση έκτακτης ανάγκης.

Δ. ΣΥΜΠΕΡΑΣΜΑ

Απ' όλα όσα αναπτύχθηκαν ανωτέρω, είναι το ουσιωδέστερο να τονίσουμε τη σημασία και την αμετακίνητη ενέργεια των θεμελιωδών δικαιωμάτων αναφορικά με την αξία , την αρμονική και ισορροπημένη σχέση Κράτους- πολίτη, ακόμα κι όταν πρόκειται για μια κυριαρχική σχέση διάφορη, όπου ο βαθμός επέμβασης της κρατικής εξουσίας εκ των συνθηκών αλλάζει, όπως στην περίπτωση των κρατουμένων στις φυλακές.

Οι φυλακισμένοι απολαμβάνουν κατά το μεγαλύτερο μέρος τα θεμελιώδη συνταγματικά δικαιώματα, τα οποία δεν μπορούν να περιοριστούν, παρά μόνο αν ο περιορισμός αυτός συντρέχει σε αιτιώδη συνάφεια με το θεσμό της φυλάκισης. Το κυρίως «θιγόμενο» και περιοριζόμενο δικαίωμα, εκ της φύσεως άλλωστε της φυλάκισης, είναι αυτό της φυσικής ελευθερίας, το οποίο περιορίζεται στον πυρήνα του. Αυτό ισχύει για οποιονδήποτε εγκλεισμό του προσώπου σε περίκλειστο χώρο, ανεξάρτητα από τον ειδικό χαρακτηρισμό του ή το είδος της διαδικασίας στο πλαίσιο της οποίας επιβλήθηκε. Υπάρχουν επιπλέον δικαιώματα, τα οποία εφαρμόζονται, δεν υπάρχει όμως η δυνατότητα να εφαρμοστούν σ' όλη τους την έκταση κατά το γενικό τους περιεχόμενο υπό καθεστώς κράτησης ή φυλάκισης, αλλά εκεί έρχεται να υποβοηθήσει τη «δυσλειτουργία» αυτή η θεσμική εφαρμογή, η προσαρμογή δηλαδή μέσα από την ειδική κυριαρχική σχέση των φυλακισμένων. Παραδείγματα τέτοιων δικαιωμάτων είναι το δικαίωμα επικοινωνίας ή

αυτό της εργασίας ή της οικογενειακής ζωής, τα οποία διατηρούνται και σαφώς αναγνωρίζονται, οφείλουν όμως να ασκούνται και να υπόκεινται σε όρους που υποδεικνύει το συγκεκριμένο καθεστώς της φυλάκισης.

Εκτός όμως από τα δικαιώματα αυτά, υπάρχουν και άλλα, όπως αυτά της παιδείας και της θρησκευτικής ελευθερίας, τα οποία είναι απαραβίαστα και πρέπει να ασκούνται ακώλυτα από τους φυλακισμένους, καθώς είναι καταφανής η έλλειψη αιτιώδους συνάφειας ανάμεσα στους τυχόν περιορισμούς, που θα μπορούσαν να επιβληθούν, και τη φυλάκιση και κάτι τέτοιο θα συνιστούσε ανομοιογενή αντίθεση. Παράλληλα, υπάρχουν και ορισμένα δικαιώματα που καταλαμβάνουν μια ιδιαίτερα λεπτή, ευαίσθητη και γι' αυτό πολύ σπουδαία θέση όσον αφορά σ' αυτά που απευθύνονται στους φυλακισμένους. Πρόκειται κυρίως, για το δικαίωμα της σωματικής ακεραιότητας και αυτή την ειδικότερη έκφανσή του της απαγόρευσης των βασανιστηρίων.

Δυστυχώς όμως, παρά τις σύμφωνες με το κράτος κοινωνικού ανθρωπισμού προβλέψεις του Έλληνα συντακτικού νομοθέτη, η πραγματικότητα εμφανίζεται διαφορετική, απέχοντας παρασάγγας πολλές φορές από τις διακηρύξεις του Συντάγματος και των Διεθνών Συμβάσεων· παρατηρούνται διαρκώς πρακτικές που θίγουν κατάφωρα πληθώρα δικαιωμάτων των φυλακισμένων, οι οποίες ιδωμένες σωρευτικά προσβάλλουν το θεμελιωδέστερο όλων, την ίδια την ανθρώπινη αξία και αξιοπρέπεια…

Ε. ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΑ

1. Αλεξιάδης Στέργιος, Ανθρώπινα Δικαιώματα- Ποινική Καταστολή , εκδόσεις Σάκκουλα, Θεσ/ νίκη 1990
2. Δασκαλάκης Ηλίας, Μεταχείριση εγκληματία, εκδόσεις Σάκκουλα, Αθήνα – Κομοτηνή 1985
3. Δημητρόπουλος Γ. Ανδρέας, Παραδόσεις Συνταγματικού Δικαίου τόμος 3ος , Θ΄έκδοση, Αθήνα 2001
4. Κουράκης Ε. Νέστωρ, Η Ποινική Καταστολή , εκδόσεις Σάκκουλα, Αθήνα – Κομοτηνή 1997
5. Μάνεσης Ι. Αριστόβουλος, Συνταγματικά Δικαιώματα α΄ ατομικές ελευθερίες, εκδόσεις Σάκκουλα, 1997
6. Μαργαρίτης Λ. , Παρασκευόπουλος Ν., Ποινολογία, εκδόσειες Σάκκουλα, Αθήνα – Θεσ/νίκη 2000
7. Παντελής Μ. Αντώνης, Ζητήματα συνταγματικών επιφυλάξεων, εκδόσεις Σάκκουλα, Αθήνα – Κομοτηνή , 1984
8. Σισιλιάνος Λίνος Αλέξανδρος, Η στέρηση της ελευθερίας στο ποινικό σύστημα και τα δικαιώματα του ανθρώπου, Νομική Βιβλιοθήκη, Αθήνα 1991
9. Σπινέλλη Κ. Δ. , Τσήτουρα Α. , Κρατούμενοι και δικαιώματα του ανθρώπου, εκδόσεις Σάκκουλα Αθήνα – Κομοτηνή 1996
10. Τσάτσος Θ. Δημήτρης, Συνταγματικό Δίκαιο Γ΄ Θεμελιώδη δικαιώματα, Εκδόσεις Σάκκουλα Αθήνα – Κομοτηνή 1987
11. Τσήτουρα Αγλαια, Αντεγκληματική πολιτική και δικαιώματα του ανθρώπου, εκδόσεις Σάκκουλα Αθήνα – Κομοτηνή 1997

ΑΡΘΟΓΡΑΦΙΑ

1. Αλεξιάδης Στέργιος, Οι άδειες των κρατουμένων που εκτίουν μακροχρόνιες ποινές, Αρμ 1985,1
2. Αλεξιάδης Στέργιος, Τα Συνταγματικά Δικαιώματα των κρατουμένων σε διάλογο,Ποιν.Χρον.ΛΘ΄785
3. Αναγνωστάκης Στέφανος, Τα δικαιώματα των κρατουμένων και η προστασία τους, ΝοΒ 1984 1473
4. Μανιτάκης Αντώνης, Τα Συνταγματικά δικαιώματα των κρατουμένων και η δικαστική προστασία τους,Ποιν,Χρον.ΛΘ΄161

5. Σπινέλλη Καλλιόπη, Θεσμικά πλαίσια, όρια και ιδεολογικοπολιτικοί άξονες του Κώδικα βασικών κανόνων για τη μεταχείριση των κρατουμένων, σύγχρονα θέματα,1990 63
6. Τσήτουρα Αγλαια, Τα εκλεκτορικά, αστικά και κοινωνικά δικαιώματα των κρατουμένων, Σωφρονιστική επιθεώρηση ΙΓ΄ 1960 35
7. Χατζή Τ. Χρύσα, Η φυλάκιση ως ειδική σχέση εξουσίασης, ΤοΣ 1995 287

ΣΤ. ΝΟΜΟΛΟΓΙΑ

ΤΡΑΠΕΖΑ ΝΟΜΙΚΩΝ ΠΛΗΡΟΦΟΡΙΩΝ ΔΣΑ

ΣΤΟΙΧΕΙΑ ΑΠΟΦΑΣΗΣ

Δικαστήριο: ΑΡΕΙΟΣ ΠΑΓΟΣ ΓΝΩΜΟΔΟΤΗΣΗ ΕΙΣΑΓΓΕΛΕΑ
Τόπος: ΣΥΡΟΥ
Αριθ. Απόφασης: 2
Ετος: 1998

Περίληψη ΚΩΔΙΚΑΣ ΒΑΣΙΚΩΝ ΚΑΝΟΝΩΝ ΓΙΑ ΤΗ ΜΕΤΑΧΕΙΡΙΣΗ ΤΩΝ ΚΡΑΤΟΥΜΕΝΩΝ -. Το ζήτημα της κράτησης στα αστυνομικά κρατητήρια της διωκόμενης ποινικώς μητέρας, όταν έχει μαζί της το ανήλικο τέκνο της δεν ρυθμίζεται από ειδική διάταξη, αλλά μπορεί να εφαρμοστεί αναλογικά η διάταξη του άρθρου 38 παράγραφος 7 του Ν. 1851/1989 περί κράτησής της σε ατομικά κελιά, τουλάχιστον 40 τ. μ. και κατάλληλα διαρρυθμισμένα. Πρέπει να υπάρχει μέριμνα των αστυνομικών υπηρεσιών να κρατείται η διωκόμενη μητέρα σε ιδιαίτερο χώρο με το ανήλικο τέκνο της.

Κείμενο Απόφασης

<< Η διάταξη του άρθρου 38 παράγραφος 7 Ν. 1851/1989, η οποία ορίζει ότι οι μητέρες, που έχουν μαζί τα βρέφη τους, κρατούνται σε ατομικά κελιά εμβαδού τουλάχιστον 40 τ. μ. κατάλληλα διαρρυθμισμένα, μπορεί να εφαρμοσθεί αναλόγως και στις περιπτώσεις που η μητέρα κρατείται σε αστυνομικά κρατητήρια >>.

Απαντώντας στο ερώτημα που διατυπώνεται στο υπ' αριθμ. 4000/4/2-α΄/1997 έγγραφό σας, εάν επιτρέπεται η παραμονή του ανηλίκου εντός του αστυνομικού κρατητηρίου όταν η κρατουμένη μητέρα του αρνείται ή αδυνατεί να παραδώσει αυτό προς φύλαξη σε συγγενικό ΄ξ τρίτο πρόσωπο και σε αρνητική περίπτωση ποιες πρέπει να είναι οι περαιτέρω ενέργειες της Αστυνομίας σε ό,τι αφορά τον ανήλικο, σας γνωρίζουμε τα εξής:

1. Όπως ορθώς επισημαίνετε και στο ως άνω έγγραφό σας, το θέμα της κρατήσεως στα αστυνομικά κρατητήρια της διωκομένης ποινικώς μητέρας όταν αυτή έχει μαζί της και το ανήλικο τέκνο της, δεν ρυθμίζεται από ειδική διάταξη.

Η διάταξη του άρθρου 38 παράγραφος 7 του Ν. 1851/89 του Κώδικα βασικών κανόνων για τη μεταχείριση των κρατουμένων, η οποία ορίζει ότι οι μητέρες που έχουν μαζί τα βρέφη τους κρατούνται πάντοτε σε ατομικά κελιά, χωρητικότητας τουλάχιστον 40 τ. μ. κατάλληλα διαρρυθμισμένα, αναφέρεται προφανώς στην κράτηση της μητέρας αυτής εντός των φυλακών ως καταδίκου ή υποδίκου. Μπορεί όμως κατά την άποψη μας να εφαρμοσθεί αναλόγως η διάταξη αυτή και στις περιπτώσεις που η μητέρα αυτή κρατείται στα αστυνομικά κρατητήρια, διότι συντρέχουν και εδώ οι ίδιοι ακριβώς λόγοι που επέβαλαν την ως άνω ρύθμιση.

2. Η κράτηση των μητέρων με τα βρέφη τους στα αστυνομικά κρατητήρια είναι κατά κανόνα ολιγόωρη ή ολιγόμερη, μέχρις ότου οδηγηθούν στις φυλακές. Επομένως στις περιπτώσεις αυτές οι επικεφαλής των αστυνομικών υπηρεσιών πρέπει να εξαντλούν όλες τις δυνατότητές τους, ώστε η μητέρα αυτή να κρατείται σε ιδιαίτεροι χώροι με το ανήλικο τέκνο της, ώστε, εάν υπάρχουν και άλλοι κρατούμενοι στην ίδια αστυνομική υπηρεσία, να μη δημιουργείται κίνδυνος για την ψυχική ή σωματική υγεία του ανηλίκου, ενόψει μάλιστα του ότι τόσο το Ελληνικό Σύνταγμα (άρθρο 21), όσο και Διεθνείς Συμβάσεις, τις οποίες έχει υπογράψει και η χώρα μας (βλ. Ν. 2101/92 και 2102/92),

προβλέπουν ειδική μέριμνα για την προστασία της παιδικής ηλικίας.

3. Ανεξαρτήτως όμως των ανωτέρω είναι αυτονόητο ότι επιβάλλεται η νομοθετική ρύθμιση του θέματος αυτού για την άρση οποιασδήποτε αμφισβητήσεως.

Ο αντεισαγγελέας του Άρειου Πάγου Γεώργιος Αρβανίτης.

Εισηγητές: ΑΝΤ/ΛΕΑΣ Α. Π. Γ. ΑΡΒΑΝΙΤΗΣ.

Λήμματα: ΚΩΔΙΚΑΣ ΒΑΣΙΚΩΝ ΚΑΝΟΝΩΝ ΓΙΑ ΤΗ ΜΕΤΑΧΕΙΡΙΣΗ ΤΩΝ ΚΡΑΤΟΥΜΕΝΩΝ

ΔΗΜΟΣΙΕΥΣΕΙΣ

Δημοσίευση: Ποινικά Χρονικά **Ετος:** 1998 **Τόμος:** ΜΗ **Σελ.:** 310

ΤΡΑΠΕΖΑ ΝΟΜΙΚΩΝ ΠΛΗΡΟΦΟΡΙΩΝ ΔΣΑ

ΣΤΟΙΧΕΙΑ ΑΠΟΦΑΣΗΣ

Δικαστήριο: ΑΡΕΙΟΣ ΠΑΓΟΣ ΣΕ ΣΥΜΒΟΥΛΙΟ
Τόπος: Αθήνα
Αριθ. Απόφασης: 1458
Ετος: 1994

Περίληψη Προσωρινή κράτηση - Ανθρώπινα δικαιώματα - Παράταση ανώτατου ορίου προσωρινής κράτησης -. Και μετά το ν. 2207/1994 η προσωρινή κράτηση που διανύθηκε στην αλλοδαπή δεν προσμετράται για τη συμπλήρωση των ανωτάτων ορίων της προσωρινής κράτησης.

Κείμενο Απόφασης

Επειδή κατά τις διατάξεις των παρ.2 και 5 του άρθρου 287 του ΚΠΔ, όπως αντικαταστάθηκε από το άρθρο 2 παρ.3 του ν. 2207/1994, το οποίο ισχύει από τις 25.4.1994, κατά το άρθρο 14 αυτού, το Συμβούλιο Εφετών, αν η υπόθεση έχει εισαχθεί στο ακροατήριο του μικτού ορκωτού δικαστηρίου της περιφερείας του οικείου Εφετείου, μπορεί, σε εντελώς εξαιρετικές περιπτώσεις, έως και την έκδοση της οριστικής αποφάσεως, να παρατείνει το ανώτατο όριο διαρκείας της προσωρινής κρατήσεως για το ίδιο έγκλημα, που είναι ένα έτος για τα κακουργήματα, για έξι (6) επί πλέον μήνες, σύμφωνα και με την επιταγή του άρθρου 6 παρ.4 του ισχύοντος Συντάγματος, με απόφαση (βούλευμα) ειδικά αιτιολογημένο, που είναι «αμετάκλητο", και συνεπώς δεν υπόκειται στο ένδικο μέσο της αναιρέσεως. Περαιτέρω, έχει αρμοδιότητα να επιλύσει, μετά από κλήτευση του κατηγορουμένου προ πέντε ημερών, κάθε «αμφιβολία ή αντίρρηση ως προς την παράταση ή τη συμπλήρωση των ανωτάτων ορίων της προσωρινής κρατήσεως". Κατά του τελευταίου αυτού βουλεύματος, κατ' εξαίρεση, που ρητώς διατυπώνεται στην ανωτέρω παρ.5, επιτρέπεται στον Εισαγγελέα και στον κρατούμενο το ένδικο μέσο της αναιρέσεως. Από τις διατάξεις αυτές, σε συνδυασμό και με εκείνες των άρθρων 282 και 284 του ΚΠΔ, με τις οποίες ορίζεται το πότε μπορεί να διαταχθεί η προσωρινή κράτηση και ο σκοπός αυτής και πότε αρχίζει η διάρκειά της, αντιστοίχως, καθώς και εκείνης του άρθρου 87 παρ.1 του ΠΚ, η οποία αναφέρεται στον υπολογισμό του χρόνου της προσωρινής κρατήσεως, την οποία διέταξε ανακριτική αρχή οποιασδήποτε δικαιοδοσίας και η οποία τελικώς, σύμφωνα και με το άρθρο 371 παρ.4 του ΚΠΔ αφαιρείται από την επιβληθείσα, στερητική της ελευθερίας ποινή, προκύπτει ότι στα ανώτατα όρια διάρκειας της προσωρινής κρατήσεως, που αναφέρονται στο άρθρο 287 του ΚΠΔ, που συνάδει και προς το άρθρο 6 παρ.4 του ισχύοντος Συντάγματος και προς τα άρθρα 5 παρ.3 και 6 παρ.1 της από 4.11.1950 Ευρωπαϊκής Συμβάσεως ανθρωπίνων δικαιωμάτων (ν.δ. 53/1974), υπολογίζεται μόνο ο χρόνος διαρκείας της προσωρινής κρατήσεως που διατάχθηκε από τις ελληνικές ανακριτικές αρχές οποιασδήποτε δικαιοδοσίας, συνεπεία ποινικής διώξεως που ασκήθηκε απ' αυτές και άρα για τη συμπλήρωσή τους, δεν προσμετράται ο χρόνος της προσωρινής κρατήσεως που ο κρατούμενος έχει διανύσει στην αλλοδαπή, σε εκτέλεση δικαστικής εντολής των εκεί αρμοδίων αρχών, εξ αιτίας διαταχθείσης απ' αυτές αυτοτελούς ποινικής διαδικασίας, για τις αυτές πράξεις, που δεν κατέληξε σε καταδίκη και σε επιβολή ποινής στερητικής της ελευθερίας, η οποία, σύμφωνα με το άρθρο 10 του ΠΚ και αφαιρείται, αν εκτίθηκε ολικά ή μερικά στην αλλοδαπή και επακολούθησε καταδίκη στην ημεδαπή για την ίδια πράξη. Ακόμη και ο χρόνος κρατήσεως ως εκζητουμένου ημεδαπού ή αλλοδαπού προς το σκοπό εκδόσεώς του δεν συνυπελογίζετο για τη συμπλήρωση των ανωτάτων ορίων της προσωρινής κρατήσεως, αφαιρούμενος μόνο σε περίπτωση καταδίκης από την ποινή που του επιβλήθηκε, κατά την ειδική διάταξη της παρ.3 του άρθρου

287 του ΚΠΔ, όπως είχε προστεθεί με το άρθρο 12 παρ.3 του ν. 1897/90, χωρίς να επαναληφθεί με το άρθρο 2 παρ.3 του ν. 2207/1994, που αντικατάστησε ολικά το άρθρο τούτο 287 του ΚΠΔ. Συνεπώς και από αυτή την ειδική διάταξη συναγόταν, ότι πολύ περισσότερο η προσωρινή κράτηση που διανύθηκε στην αλλοδαπή, όχι με σκοπό την έκδοση του κρατουμένου στην Ελλάδα, αλλά εξ αφορμής ποινικής διαδικασίας που κινήθηκε εκεί, δεν προσμετράται για τη συμπλήρωση των ανωτάτων ορίων της προσωρινής κρατήσεως, η δε μη επανάληψη αυτής στο άρθρο 287 του ΚΠΔ, όπως τώρα ισχύει, μετά τον ως άνω νέο ν.2207/1994, εφόσον δεν υφίσταται διαφορετική ειδική ρύθμιση σε άλλη διάταξη και δεν προβλέπεται ούτε από τις πιο πάνω διατάξεις των άρθρων 87 παρ.1 του ΠΚ και άρθρων 287 και 371 παρ.4 του ΚΠΔ ούτε από καμμία άλλη θετική διάταξη, δεν μπορεί να θεμελιωθεί αντίθετη άποψη, περί συνυπολογισμού και της κρατήσεως αυτής, κατά τα ανωτέρω, δεν μπορεί να οδηγήσει σε διαφορετικό συμπέρασμα.

Πρόεδρος: Κ. Κωστόπουλος

Εισηγητές: Ε. Εμμανουηλίδης

Λήμματα: Προσωρινή κράτηση ,Ανθρώπινα δικαιώματα ,Παράταση ανώτατου ορίου προσωρινής κράτησης

ΔΗΜΟΣΙΕΥΣΕΙΣ

Δημοσίευση: Νομικό Βήμα **Ετος:** 1995 **Τόμος:** 43 **Σελ.:** 289

ΤΡΑΠΕΖΑ ΝΟΜΙΚΩΝ ΠΛΗΡΟΦΟΡΙΩΝ ΔΣΑ

ΣΤΟΙΧΕΙΑ ΑΠΟΦΑΣΗΣ

Δικαστήριο: ΑΡΕΙΟΣ ΠΑΓΟΣ ΓΝΩΜΟΔΟΤΗΣΗ ΕΙΣΑΓΓΕΛΕΑ
Τόπος: Αθήνα
Αριθ. Απόφασης: 10
Ετος: 1987

Περίληψη Οι καταδικασμένοι σε ισόβια κάθειρξη, και όταν ακόμη κρατούνται σε αγροτικά σωφρονιστικά καταστήματα, δεν μπορούν να τοποθετούνται στην ομάδα των "επί λόγω τιμής" εργαζομένων, γιατί η σχετική διάταξη (111π7 ΣΚ) αφορά μόνο τους καταδικασμένους σε πρόσκαιρη κάθειρξη.

Κείμενο Απόφασης

Επί του ερωτήματος που μας θέσατε με το παραπάνω σχετικό, αν δηλαδή οι κρατούμενοι, που έχουν καταδικασθεί σε ισόβια κάθειρξη μπορούν να τοποθετούνται στην ομάδα των επί λογω τιμής" εργαζομένων κρατουμένων στα αγροτικά σωφρονιστικά καταστήματα, σύμφωνα με τις διατάξεις του άρθρου 111 παρ. 7 του Σ.Κ. η γνώμη μας είναι η ακόλουθη:

Ο Σωφρονιστικός Κώδικας στο τρίτο τμήμα του (άρθρα 103-129) ρυθμίζει την εκτέλεση τνω ποινών κατά κατηγορίες.'Ετσι στο κεφάλαιο Α' (άρθρ. 103-106) περιέχει τους ειδικούς κανόνες εκτελέσεως τνω βραχυχρονίνω των υπέρ το έτος ποινών. Ειδικώτερα το άρθρο 107 αναφέρεται στη εκτέλεση της ποινής φυλακίσεως μεγαλύτερης του έτους. Τα άρθρα 108-113 αναφέρονται σ'εκείνους που έχουν καταδικασθεί σε πρόσκαιρη κάθειρξη. Το άρθρον 114 σ'εκείνους που έχουν καταδικασθεί σε ισόβια κάθειρξη και τα άρθρα 115 και 116 σ'εκείνους που έχουν καταδικασθεί σε θανατική ποινή. Επομένως είναι σαφές ότι η δθιάταξη της παρ.7 του άρθρου 111 για την οποία μας ρωτάτε, αφορά τους καταδικασμένους σε πρόσκαιρη κ'άθειρξη και δεν έχει εφαρμογή στους καταδίκους με ισόβια κάθειρξη για τους οποίους εφαρμόζεται το άρθρον 114 Σ.Κ.

Τα παραπάνω προκύπτουν σαφώς και από την εισηγητική έκθεση του σχεδίου του Σ.Κ. όπου στο κεφάλαιο Β σχετικώς με τα πιο πάνω άρθρα 108-113 αναφέρονται σ'εκείνους που έχουν καταδικασθεί σε προσκαιρη, κάθειρξη ενώ για τους ισοβίτες η επιτροπή κατά πλειοψηφία, δεν αποδέχθηκε τη γνώμη να υποβάλλονται και αυτοί σε προοδευτική εκτέλεση, της ποινής σύμφωνα με τα άρθρα αυτά, αλλά έκρινε σκοπιμότερα την σε δύο πειθαρχικές τάξεις κατανομήν των, σύμφωνα με όσα ορίζει τα άρθρ. 114 (πρβλ. Σωφρ. Κώδ. έκδοση Υπουργ. Δ/νης έτους 1967 σελ. 65 στην αρχή και 67 και 68).

Επομένως οι κατάδικοι αυτής της τελευταίας κατηγορίες (ισοβίτες) και όταν κρατούνται σε αγροτικά σωφρονιστικά καταστήματα δεν μπορούν να τοποθυετούνται στην ομάδα των "επί λόγω τιμής" εργαζομένων.

Εισηγητές: Σπ.Αλεξόπουλος

ΔΗΜΟΣΙΕΥΣΕΙΣ

19-4/2001 ΕΔΔΑ 28524/95 (302613)

Μέγεθος Γραμμάτων

ΠΟΙΝΔ/ΝΗ/2001 (734)
Απόφαση της 19.4.2001, Υπόθεση Ρ. κατά Ελλάδας
Προσφυγή Νο 28524/95
Σύλληψη του προσφεύγοντα, Βρετανού υπηκόου, στο Αεροδρόμιο του Ελληνικού για παράβαση του νόμου περί ναρκωτικών, κράτησή του, στις φυλακές Κορυδαλλού, καταδίκη του σε ποινή φυλακίσεως 9 ετών, σε δεύτερο βαθμό και εν συνεχεία απέλασή του από την Ελλάδα. Προσφυγή του στο Δικαστήριο των Δικαιωμάτων του Ανθρώπου για παράβαση των άρθρων 3 και 6 της ΕΣΔΑ. Κρίση του ανωτέρω Δικαστηρίου, ότι οι συνθήκες κράτησής του στη μονάδα απομόνωσης της Πτέρυγας "Δέλτα" των φυλακών Κορυδαλλού συνιστούν εξευτελιστική μεταχείρισή του, υπό την έννοια του άρθρου 3 της ΕΣΔΑ και ότι, ως εκ τούτου, υφίσταται παραβίαση αυτού. Κρίση ότι δεν υφίσταται παραβίαση του άρθρου 6 της ΕΣΔΑ. Απόφαση του ανωτέρω Δικαστηρίου, κατά πλειοψηφία, ότι ο προσφεύγων υπέστη ηθική βλάβη, ως συνέπεια της ανωτέρω κρατήσεώς του, η οποία για να αποκατασταθεί, θα πρέπει να του επιδικασθεί ως χρηματική ικανοποίηση λόγω της ηθικής του βλάβης το ποσό των 5.000.000 δραχμών (με μειοψηφία του δικαστή της Ελληνικής Κυβέρνησης και παρατηρήσεις Δημ. Ζαμιανίτη, στην ΠοινΔικ 2001:739).

ΕΥΡΩΠΑΙΚΟ ΔΙΚΑΣΤΗΡΙΟ ΔΙΚΑΙΩΜΑΤΩΝ ΤΟΥ ΑΝΘΡΩΠΟΥ

Προσφυγή Νο 28524/95, απόφαση της 19.4.2001

Υπόθεση Ρ. κατά Ελλάδας

Πρόεδρος: A.B. Baka.
Μέλη: G. Bonello, V. Stranzicka, P. Lorenzen, M. Fischbach,
E. Levits, C.D. Spinellis (ad hoc δικαστής).

Απόσπασμα : .....

I. Τα πραγματικά περιστατικά

Η υπόθεση ήχθη ενώπιον της Ευρωπαϊκής Επιτροπής των Δικαιωμάτων του Ανθρώπου πριν τη θέση σε ισχύ του 11ου Πρωτοκόλλου της ΕΣΔΑ, η δε σχετική προσφυγή έγινε εν μέρει δεκτή από την Επιτροπή την 21.5.1998. Ο προσφεύγων, Βρετανός υπήκοος, ο οποίος είχε υποβληθεί σε θεραπεία ως χρήστης ηρωίνης στην πατρίδα του, συνελήφθη στο Αεροδρόμιο του Ελληνικού για παραβάσεις του νόμου περί ναρκωτικών την 19.8.1994, κρατήθηκε στο κτίριο της Γενικής Αστυνομικής Διεύθυνσης Αθηνών έως την 24.8.1994, οπότε και εισήχθη σε κωματώδη κατάσταση στο Ψυχιατρικό Νοσοκομείο των Φυλακών Κορυδαλλού. Την 30.8.1994 εξήλθε του Ψυχιατρικού Νοσοκομείου και, χαρακτηρισθείς ως χρήστης ναρκωτικών ουσιών, εισήχθη αμέσως στη μονάδα απομόνωσης της Πτέρυγας "Δέλτα" και εν συνεχεία μεταφέρθηκε στην Πτέρυγα "Αλφα" του ίδιου Σωφρονιστικού Καταστήματος. Σε πρώτο βαθμό καταδικάσθηκε από το Τριμελές Εφετείο Κακουργημάτων σε κάθειρξη 13 ετών και χρηματική ποινή 5.000.000 δρχ. και άσκησε έφεση.

Τον Σεπτέμβριο του 1996 ο προσφεύγων μεταφέρθηκε στις Φυλακές Τίρυνθας και εν συνεχεία στις Φυλακές Αγιάς Χανίων, προς εξασφάλιση καλύτερων συνθηκών κράτησής του, τον Νοέμβριο 1997 του επεβλήθη ποινή φυλάκισης εννέα ετών σε δεύτερο βαθμό και διατάχθηκε η απέλασή του από την Ελλάδα. Ο προσφεύγων υπέβαλε αίτηση υφ'όρον απόλυσής του, η οποία έγινε δεκτή και μετά τούτο απελάθηκε από την Ελλάδα την 22.6.1998.

Ο προσφεύγων επικαλέσθηκε ότι: α) οι συνθήκες κράτησής του στις Φυλακές Κορυδαλλού συνιστούσαν απάνθρωπη και εξευτελιστική μεταχείριση, β) η μη εξασφάλιση από τις σωφρονιστικές αρχές χώρων κράτησης διαφορετικών για τους υποδίκους από τους προοριζόμενους για τους καταδίκους, συνιστά παραβίαση του τεκμηρίου αθωότητας και γ) η Διοίκηση των Φυλακών άνοιγε και ελάμβανε γνώση των επιστολών της Γραμματείας της Ευρωπαϊκής Επιτροπής Δικαιωμάτων του Ανθρώπου (ΕυρΕΔΑ).

II. Η αναφορά της ΕυρΕΔΑ

Προκειμένου να μορφώσει άποψη, η Επιτροπή στηρίχθηκε στα όσα προφορικά ανέφεραν ο προσφεύγων και τρεις μάρτυρες. Ειδικότερα ο προσφεύγων ανέφερε ότι: α) στο Ψυχιατρικό Νοσοκομείο των Φυλακών κρατήθηκε επί 3 ημέρες σε κελί ενός ατόμου και για 4-5 ημέρες ακόμη σε κελί 8-10 ατόμων με έντονα προβλήματα (ψυχικής) διατάραξης. Κοιμόντουσαν σε στρώματα στο πάτωμα, με ανοικτά τα παράθυρα για τη ζέστη, περιστασιακά τους επιτρεπόταν να εξέλθουν για την ατομική τους υγιεινή και για να περπατήσουν στο προαύλιο, ενώ η σίτισή τους γινόταν σε πλαστικά δοχεία που αφήνονταν στο πάτωμα, β) όταν μεταφέρθηκε από το Ψυχιατρικό Νοσοκομείο στις (κυρίως) Φυλακές Κορυδαλλού, κατόπιν αιτήματός του να τοποθετηθεί κάπου όπου θα υπάρχει ησυχία, μεταφέρθηκε εν αγνοία του στη μονάδα απομόνωσης της Πτέρυγας "Δέλτα", σε ένα πολύ μικρό και ψηλό κελί (το οποίο μοιραζόταν με έναν Ελληνα στην εθνικότητα κρατούμενο), με δύο κρεβάτια, μεταξύ των οποίων ο διάδρομος ήταν ιδιαίτερα στενός, με δύο πόρτες, μία εκ των οποίων είχε άνοιγμα επιτήρησης (από τους σωφρονιστικούς υπαλλήλους), ένα παράθυρο στην οροφή, που δεν άνοιγε και που ήταν τόσο βρώμικο, ώστε το φυσικό φως δεν ήταν δυνατόν να το διαπεράσει και έναν ηλεκτρικό λαμπτήρα, το φως του οποίου δεν επαρκούσε για ανάγνωση. Υπήρχε επίσης μία ασιατικού τύπου τουαλέτα, χωρίς διαχωριστικό μεταξύ αυτής και του υπόλοιπου χώρου του κελιού, το νερό στην οποία άλλοτε έρρεε και άλλοτε όχι. Στη μονάδα, στην οποία υπήρχαν εννέα κελιά, υπήρχε ένα λουτρό, που θα έπρεπε να μοιραστούν οι έως και τρεις ανά κελί κρατούμενοι, ενώ στο κελί δεν υπήρχε νιπτήρας. Το κελί παρέμενε ανοικτό την ημέρα, οπότε ο προσφεύγων μπορούσε να περπατήσει σε ένα μικρό προαύλιο περίκλειστο από ψηλούς τοίχους και κλειδωνόταν το βράδυ. Την καλοκαιρινή περίοδο η ζέστη στο κελί ήταν ανυπόφορη, δεν υπήρχε εξαερισμός ούτε νερό, ώστε ο προσφεύγων γέμιζε ένα μπουκάλι νερό από το λουτρό και κάποτε από την τουαλέτα. Αν και του προτάθηκε να μεταφερθεί σε κανονικό κελί της Πτέρυγας "Δέλτα", αρνήθηκε διότι εκεί -εν αντιθέσει με τη μονάδα απομόνωσης- εκρατούντο κυρίως τοξικομανείς και εκείνος ήθελε να αποφύγει την επαφή με τα ναρκωτικά, γ) στην Πτέρυγα "Αλφα", την καλύτερη Πτέρυγα των Φυλακών, στην οποία εκρατούντο κυρίως εγκληματίες οικονομικών εγκλημάτων μεταφέρθηκε ο προσφεύγων, μαζί με τον Ελληνα υπήκοο με τον οποίο μοιραζόταν το κελί του μέχρι τότε, μετά 2-2,5 μήνες. Εκεί τα κελιά είχαν παράθυρο, τρία κρεβάτια και -κάποτε- τραπέζι και καρέκλα, νιπτήρα και ασιατικού τύπου τουαλέτα, την οποία διαχώριζε από το υπόλοιπο κελί από τη μία πλευρά μία πλαστική επιφάνεια (μισοσπασμένη στο κελί του προσφεύγοντος), ώστε ναι μεν απέκλειε τη θέα του συγκρατουμένου που έκανε χρήση της, όχι όμως την οσμή και τους θορύβους. Οι πόρτες έκλειναν μεταξύ 13.00' και 15.00' μ.μ. και από την ώρα 20.30' μ.μ. έως την ώρα 8.00' π.μ., οι κρατούμενοι δεν ρύθμιζαν εκείνοι τη χρήση του ηλεκτρικού φωτός, το καλοκαίρι έκανε πολλή ζέστη, καθώς δεν υπήρχε εξαερισμός ούτε ρεύμα αέρα όταν έκλειναν οι πόρτες και το χειμώνα το κρύο ήταν πολύ, δεδομένου ότι η κεντρική θέρμανση λειτουργούσε μόνο επί δύο ώρες, δ) για την όλη περίοδο της κράτησής του στο σωφρονιστικό κατάστημα Κορυδαλλού, ο προσφεύγων παραπονείται ότι δεν του δόθηκαν μαξιλάρι, σεντόνια, είδη ατομικής υγιεινής, σαπούνι, χαρτί τουαλέτας, παρά μόνο κουβέρτες, τα υπόλοιπα δε έπρεπε να αγοράζει από την καντίνα με την ενίσχυση συχνά της κοινωνικής υπηρεσίας της φυλακής και φιλανθρωπικών οργανώσεων, ενώ άλλα τα εξασφάλισε από τρίτους κρατουμένους. Στα δέκα λουτρά του υπογείου, στα οποία υπήρχε ζεστό νερό για δύο ώρες ημερησίως, θα έπρεπε να εξυπηρετούνται οι 250-360 φυλακισμένοι της Πτέρυγας. Ο προσφεύγων αντιμετώπισε επίσης προβλήματα με το πλύσιμο των ρούχων του, την αδυναμία επικοινωνίας με το -πλην του κοινωνικού λειτουργού- μη αγγλόφωνο προσωπικό, τη μη συμμετοχή σε προγράμματα επαγγελματικού προσανατολισμού και απασχόλησης, συναντήσεων με τον κοινωνικό λειτουργό και τηλεφωνικής επικοινωνίας, που του επιτρεπόταν άπαξ ανά εβδομάδα.

Ο Σ.Α. - Διευθυντής των Φυλακών μεταξύ 14.12.1994 και 15.9.1997 - δεν συμμερίσθηκε τις αιτιάσεις του προσφεύγοντος και έκανε λόγο για βελτιώσεις στη μονάδα απομόνωσης (τοποθέτηση διαχωριστικού πίνακα μεταξύ τουαλέτας και υπολοίπου χώρου του κελιού). Μεταξύ άλλων υποστήριξε ότι στους κρατουμένους παρέχονταν σεντόνια και μαξιλάρια, αν και υπήρχε έλλειψη σεντονιών, τα οποία -πάντως- οι κρατούμενοι μπορούσαν να προμηθευτούν από την κοινωνική υπηρεσία των φυλακών, ενώ δεν τους παρέχονταν είδη ατομικής υγιεινής, τα οποία μπορούσαν να προμηθευτούν από την ανωτέρω υπηρεσία.

Η κοινωνική λειτουργός Β.Φ. μεταξύ άλλων δήλωσε ότι ο προσφεύγων τοποθετήθηκε στη μονάδα απομόνωσης με απόφαση της Διοίκησης των Φυλακών, πλην όμως, όταν ζήτησε τη μεταφορά του σε κανονικό κελί κάποιας Πτέρυγας, αρνήθηκε να μετακινηθεί σε κελί της Πτέρυγας "Δέλτα", όπου κρατούντο κυρίως ναρκομανείς, διότι ήθελε να αποφύγει την επαφή με τα ναρκωτικά, ενώ η συγκεκριμένη Πτέρυγα "ήταν προβληματική για κάποιον που θα ήθελε να αποφύγει τα ναρκωτικά". Η άποψή της ήταν ότι η μονάδα απομόνωσης δεν ήταν κατάλληλη για τον εγκλεισμό κρατουμένων, αλλά δεν

επηρέασε τον προσφεύγοντα, ο οποίος αντιμετώπιζε στερητικό σύνδρομο και δεν μπορούσε ακόμη να μεταφερθεί στην Πτέρυγα "Αλφα", η οποία προοριζόταν για εγκληματίες "λευκού κολλάρου" και όσους επεδείκνυαν καλή διαγωγή. Οσον αφορά στην προμήθεια του προσφεύγοντος με είδη ατομικής υγιεινής και ρουχισμό, η Β.Φ. είχε την άποψη ότι ο προσφεύγων μπορούσε να τα προμηθευθεί αυτά από την κοινωνική υπηρεσία των φυλακών και από τις προμήθειες των φιλανθρωπικών οργανώσεων, δεν ήταν σε θέση όμως να γνωρίζει τι ακριβώς δόθηκε στον προσφεύγοντα (λ.χ. σεντόνια).

Ο Π.Π., συγκρατούμενοςτου προσφεύγοντος επί ένα συνολικά έτος στη μονάδα απομόνωσης και στις Πτέρυγες "Δέλτα" και "Αλφα" δήλωσε ότι τοποθετήθηκε ως νέος κρατούμενος κατ' αρχάς με τον προσφεύγοντα σε ένα από τα εννέα κελιά της μονάδας απομόνωσης, στα οποία τοποθετούνταν 2-3 φυλακισμένοι. Στο κελί τους υπήρχαν δύο κρεβάτια με στρώμα και κουβέρτα, αλλά δεν τους δόθηκε μαξιλάρι και σεντόνια ούτε υπήρχε διαχωριστικό μεταξύ της τουαλέτας και του υπολοίπου χώρου του κελιού. Την περίοδο που έκανε ζέστη ο προσφεύγων αντιμετώπιζε αναπνευστικό πρόβλημα και ξυπνούσε τη νύχτα από τον βήχα. Στην Πτέρυγα "Αλφα" η τουαλέτα είχε διαχωριστικό που δεν ήταν σπασμένο. Γενικώς, όσον αφορά στις συνθήκες κράτησης στις φυλακές, κατέθεσε ότι το φαγητό ήταν κακής ποιότητας και ο κίνδυνος μόλυνσης από τις γάτες ορατός, ότι μπορούσε κανείς να κάνει ντους χωρίς να περιμένει σε ουρές, αν και τα λουτρά δεν είχαν διαχωριστικά παραβάν και το νερό δεν επαρκούσε, ότι μιλούσε στον προσφεύγοντα άλλοτε στα αγγλικά και άλλοτε στα ελληνικά και συχνά τον συμβούλευε, ότι προμήθευαν τους κρατούμενους μόνο σαπούνι και τα υπόλοιπα αναγκαία είδη έπρεπε να τα εξασφαλίσουν με δυσκολία από την κοινωνική υπηρεσία, ενώ άλλα είδη (οδοντόπαστα, χαρτί τουαλέτας κ.λπ.) έδινε εκείνος στον προσφεύγοντα.

III. Η αυτοψία της ΕυρΕΔΑ στις Φυλακές Κορυδαλλού

Αντιπροσωπεία της ΕυρΕΔΑ επισκέφθηκε την 22.6.1998 τις Φυλακές Κορυδαλλού και επιθεώρησε το κελί 9 της Πτέρυγας "Δέλτα", στο οποίο κρατήθηκε ο προσφεύγων και με την αναφορά της, της 4.6.1999, κατέληξε στην άποψη ότι: α) υπήρξε παραβίαση του άρθρου 3 ΕΣΔΑ, ως συνέπεια της κράτησης του προσφεύγοντος στη μονάδα απομόνωσης της Πτέρυγας "Δέλτα" των Φυλακών Κορυδαλλού, β) δεν υπήρξε παραβίαση του άρθρου 6 παρ. 2 ΕΣΔΑ, ενώ γ) υπήρξε παραβίαση του άρθρου 8 ΕΣΔΑ. Οι αιτιάσεις του προσφεύγοντος αποδείχθηκαν εν γένει βάσιμες. Οι διαστάσεις του κελιού ήταν 2,27 επί 3 μέτρα και, ενόψει του ότι πρακτικά δεν υπήρχε παράθυρο, η ατμόσφαιρα σε αυτό ήταν κλειστοφοβική. Κατά την επίσκεψη της Αντιπροσωπείας οι κρατούμενοι βρίσκονταν στα κελιά και στα κρεβάτια τους, λόγω του περιορισμένου χώρου. Τα κελιά ήταν δύο ατόμων, δίπλα στα κρεβάτια ήταν η τουαλέτα, μεταξύ της οποίας και του υπολοίπου χώρου του κελιού δεν υπήρχε χώρισμα. Κάποιοι κρατούμενοι είχαν οι ίδιοι τοποθετήσει κουρτίνες, για να δημιουργήσουν χώρισμα. Η όλη μονάδα ήταν πολύ ζεστή, τα δε κελιά, λόγω της έλλειψης εξαερισμού, θύμιζαν "φούρνους". Ο αέρας μύριζε κλεισούρα και από τα κελιά αναδυόταν δυσωδία. Τα κελιά χρειάζονταν συντήρηση και ήταν πολύ βρώμικα. Κάποιοι κρατούμενοι παραπονέθηκαν για την ύπαρξη ποντικών στα κελιά. Στο κελί 9 υπήρχε βρύση - που τοποθετήθηκε προσφάτως σύμφωνα με τον προσφεύγοντα - αλλά όχι νιπτήρας. Στις πόρτες κάποιων κελιών υπήρχαν πινακίδες με την ένδειξη "WC". Σε ερώτηση των μελών της Αντιπροσωπείας, οι κρατούμενοι απάντησαν ότι τις πινακίδες τοποθετούσαν κατά τις ώρες που τα κελιά ήταν ανοικτά και έκαναν χρήση της τουαλέτας, ώστε να μην εισέρχονται οι συγκρατούμενοί τους. Το κελί του προσφεύγοντος μπορούσε να παρομοιασθεί με μεσαιωνικό μπουντρούμι. Η γενική ατμόσφαιρα ήταν αποκρουστική. Η Αντιπροσωπεία επισκέφθηκε ακόμη κελί της Πτέρυγας "Αλφα" των Φυλακών, όπου επίσης κρατήθηκε ο προσφεύγων και διαπίστωσε ως ακριβείς τις σχετικές παρατηρήσεις του. Το κελί είχε διαστάσεις 4,5 επί 2,5 μέτρα και τα παράθυρά του είχαν επαρκές μέγεθος. Τα λουτρά του υπογείου βρέθηκαν σε εύλογο βαθμό καθαρά. Από αυτά τα περισσότερα είχαν διαχωριστικές κουρτίνες και μερικά όχι. Στον αποθηκευτικό χώρο των Φυλακών υπήρχαν μικροί σάκοι που περιείχαν χαρτί τουαλέτας και είδη προσωπικής υγιεινής προς διανομή στους άρτι αφικνουμένους κρατουμένους. Αυτό είχε συμβεί όμως εντελώς πρόσφατα. Σεντόνια δεν υπήρχαν και -σύμφωνα με τα λεγόμενα του υπευθύνου- είτε είχαν όλα ήδη διανεμηθεί είτε βρίσκονταν στο πλυντήριο. Ο χώρος από τον οποίο προμηθεύονταν οι κρατούμενοι είδη που χρειάζονταν ήταν κλειστός και άνοιγε άπαξ εβδομαδιαίως. Εκεί υπήρχαν πολλά μεταχειρισμένα ρούχα, χαρτί τουαλέτας και ένα σεντόνι, καθώς και το βιβλίο όπου σημειωνόταν ποιο είδος προμηθευόταν κατά καιρούς κάθε κρατούμενος. Η κουζίνα ήταν μάλλον καθαρή. Η Αντιπροσωπεία είχε επίσης την ευκαιρία να δει τις μάλλον μεγάλες ουρές που σχημάτιζαν οι κρατούμενοι για να τηλεφωνήσουν. Βιβλία εμφαίνοντα την κίνηση των κρατουμένων στις διάφορες Πτέρυγες των Φυλακών δεν ετηρούντο, κατά τα λεγόμενα του υπευθύνου, αλλά το μόνο διαθέσιμο στοιχείο ήταν το κελί όπου κάθε κρατούμενος κρατήθηκε έως την αποχώρησή του για κάποιο λόγο από τις Φυλακές.

Το Δικαστήριο εν συνεχεία υπενθυμίζει ότι το Μάρτιο του 1993 η Ευρωπαϊκή Επιτροπή για την Πρόληψη των Βασανιστηρίων και της Απάνθρωπης

και Εξευτελιστικής Μεταχείρισης (CTP) επισκέφθηκε τις Φυλακές Κορυδαλλού και την 29.11.1994 εξέδωσε σχετική Εκθεσή της, στην οποία επεσήμανε μία σειρά προβλημάτων και προέβη σε συστάσεις προς αντιμετώπισή τους. (Ειδικότερα, από την Επιτροπή υπογραμμίσθηκαν προβλήματα όπως ο υπερπληθυσμός των φυλακών, ο ανεπαρκής αριθμός του φυλακτικού προσωπικού, ο ανεπαρκής -λόγω του υπερπληθυσμού- διαθέσιμος για κάθε κρατούμενο χώρος του κελιού, οι ελεγχόμενες από πλευράς υγιεινής συνθήκες κράτησης, η απουσία προγραμμάτων απασχόλησης, επαγγελματικής εκπαίδευσης, επιμορφωτικών προγραμμάτων και δυνατότητας γύμνασης των κρατουμένων και πρότεινε -μεταξύ άλλων- τη λήψη μέτρων όπως την κατ' ανώτατο όριο φύλαξη έως τριών κρατουμένων ανά κελί, τη χορήγηση σε κάθε κρατούμενο κρεβατιού και στρώματος, την εξασφάλιση συνθηκών υγιεινής στους χώρους φύλαξης και στους χώρους κοινής χρήσης, την ανάπτυξη προγραμμάτων εκπαίδευσης των κρατουμένων, την τοποθέτηση τραπεζιού και καρέκλας στα κελιά των μονάδων απομόνωσης, την εξασφάλιση μιας τουλάχιστον ώρας ημερησίως για άσκηση στην ύπαιθρο σε κάθε κρατούμενο, την εξασφάλιση άλλων συνθηκών κράτησης για άτομα με ψυχικές διαταραχές υπό τη στενή επιτήρηση εξειδικευμένου προσωπικού κ.ά.).

IV. Το νομικό πλαίσιο

1. Επί της παραβιάσεως του άρθρου 3 της ΕΣΔΑ

(63) Ο προσφεύγων παραπονείται ότι οι συνθήκες κράτησής του στις Φυλακές Κορυδαλλού εμπίπτουν στην έννοια της απάνθρωπης και εξευτελιστικής μεταχείρισης. Ειδικότερα εντοπίζει το πρόβλημα στις συνθήκες κράτησής του στην Πτέρυγα "Δέλτα" των Φυλακών, επικαλούμενος παραβίαση του άρθρου 3 της Σύμβασης, το οποίο έχει ως εξής:

"Ουδείς επιτρέπεται να υποβληθή εις βασάνους, ούτε εις ποινάς ή μεταχείρισιν απανθρώπους ή εξευτελιστικός".

(64) Ο προσφεύγων ισχυρίζεται ότι ουδέποτε ζήτησε να τοποθετηθεί στη μονάδα απομόνωσης, πράγμα το οποίο αποφάσισε αφ'εαυτής η Διοίκηση των Φυλακών. Μετά μία εβδομάδα του δόθηκε η ευκαιρία να μεταφερθεί στα κανονικά κελιά της Πτέρυγας "Δέλτα", πλην όμως δεν συμφώνησε διότι ήθελε να παραμείνει μακριά από τα ναρκωτικά. Ισχυρίζεται επίσης ότι οι συνθήκες διαβίωσης στη μονάδα απομόνωσης δεν άλλαξαν ουσιωδώς από τον χρόνο κράτησής του μέχρι την επίσκεψη της Αντιπροσωπείας. Ειδικότερα παραπονείται ότι ήταν υποχρεωμένος να περνά ένα υπολογίσιμο διάστημα κάθε ημέρας καθηλωμένος στο κρεβάτι του, ενώ στο κελί δεν υπήρχε εξαερισμός και παράθυρο. Παραπονείται επίσης ότι δεν παρέχονταν από τη διοίκηση των Φυλακών στους κρατουμένους σεντόνια, μαξιλάρια, χαρτί τουαλέτας και είδη προσωπικής υγιεινής. Αν και οι κρατούμενοι που δεν είχαν την οικονομική δυνατότητα, όπως ο προσφεύγων, μπορούσαν να απευθυνθούν στην κοινωνική υπηρεσία της φυλακής, δεν ήταν βέβαιο ότι θα κάλυπταν έτσι τις ανάγκες τους. Το γεγονός επίσης ότι ο προσφεύγων μπορούσε να προμηθευτεί τα είδη αυτά από άλλους κρατουμένους, δεν απαλλάσσει την κυβέρνηση από την ευθύνη της σύμφωνα με τη Σύμβαση. Ο προσφεύγων ισχυρίζεται ότι κατέληξε να κοιμάται με μία κουβέρτα χωρίς σεντόνια τη θερμότερη εποχή του χρόνου. Παραπονείται ακόμη ότι ήταν υποχρεωμένος να χρησιμοποιεί την τουαλέτα μπροστά στον συγκρατούμενό του και να είναι παρών όταν τη χρησιμοποιούσε ο τελευταίος. Ισχυρίζεται ότι αισθάνθηκε ταπείνωση και θλίψη και πως οι συνθήκες κράτησής του είχαν δυσμενείς οργανικές και συναισθηματικές επιπτώσεις πάνω του.

(65) Η Κυβέρνηση κατ'αρχάς ισχυρίζεται ότι ο ίδιος ο προσφεύγων ζήτησε την τοποθέτησή του στη μονάδα απομόνωσης και πως οι αρχές της Φυλακής θέλησαν να ικανοποιήσουν το αίτημά του. Ωστόσο, ενόψει του ότι δεν υπήρχαν διαθέσιμα κενά κελιά, αναγκάσθηκε να μοιραστεί το κελί του με άλλον κρατούμενο, με συνέπεια να ανακύψει το προεκτεθέν πρόβλημα της χρήσης της τουαλέτας. Ο προσφεύγων θα μπορούσε να μετακινηθεί σε άλλο τμήμα της Φυλακής εφόσον το επιθυμούσε, αλλά κάτι τέτοιο φαίνεται ότι δεν συνέβη δεδομένου ότι εν τω μεταξύ, μεταξύ αυτού και του Ελληνα συγκρατουμένου του αναπτύχθηκε φιλική σχέση, ο ιδιαίτερος χαρακτήρας της οποίας φαίνεται επίσης από το γεγονός ότι συνέχισαν να μοιράζονται το ίδιο κελί, όταν, δύο μήνες μετά τη σύλληψη του προσφεύγοντος, μεταφέρθηκαν στην Πτέρυγα "Αλφα".

(66) Η Κυβέρνηση επιπροσθέτως αμφισβητεί ότι η μεταχείριση της οποίας έτυχε ο προσφεύγων ενέχει το minimum σοβαρότητας που απαιτείται για την εξέτασή της υπό το πρίσμα του άρθρου 3 ΕΣΔΑ. Υπογραμμίζει ότι οι συνθήκες κράτησης του τελευταίου σε καμία περίπτωση δεν δηλώνουν περιφρόνηση ή έλλειψη σεβασμού προς αυτόν ως άτομο, αλλά αντίθετα οι αρχές των φυλακών προσπάθησαν να αμβλύνουν την κατάσταση επιτρέποντάς του extra τηλεφωνήματα. Ο ίδιος ο προσφεύγων παραδέχεται ότι ποτέ δεν αφέθηκε ακάθαρτος στη μονάδα απομόνωσης, συχνά μπορούσε να χρησιμοποιεί το λουτρό και να έχει συναντήσεις με τον ψυχίατρο των Φυλακών. Σύμφωνα με την Κυβέρνηση δεν υφίσταται ένδειξη ότι οι συνθήκες κράτησης του προσφεύγοντος, του προκάλεσαν τραύματα ή καθ'οιονδήποτε τρόπο τον έκαναν να υποφέρει οργανικά ή συναισθηματικά.

(67) Το Δικαστήριο υπενθυμίζει ότι, σύμφωνα με τη νομολογία του, η μεταχείριση των ασθενών θα πρέπει να αγγίζει ένα minimum επίπεδο σκληρότητας, ώστε να εμπίπτει στο πεδίο του άρθρου 3 ΕΣΔΑ. Η εκτίμηση του επιπέδου αυτού είναι σχετική. Εξαρτάται από τις συνολικές περιστάσεις της υπόθεσης, όπως τη διάρκεια της μεταχείρισης, τις οργανικές και συναισθηματικές επιπτώσεις της και, σε ορισμένες περιπτώσεις, το φύλο, την ηλικία, την κατάσταση της υγείας του θύματος (βλ. μεταξύ άλλων Ireland vs the United Kingdom, απόφαση της 18.1.1978, Series A no. 25, p. 65, παρ. 162).

(68) Περαιτέρω, προκειμένου να κριθεί κάποια μεταχείριση ως "εξευτελιστική" υπό την έννοια του άρθρου 3 ΕΣΔΑ, το Δικαστήριο θα εξετάσει εάν σκοπός της είναι να ταπεινώσει και υποβαθμίσει το πρόσωπο που αφορά και εάν οι συνέπειές της επηρεάζουν αρνητικά την προσωπικότητά του/της κατά τρόπον ασυμβίβαστο προς το άρθρο 3 (βλ. την απόφαση της 16.12.1997, Raninen vs Finland, Report of Judgements and Decisions, 1997-VIII, pp. 2821-22, παρ. 55).

(69) Στην προκειμένη περίπτωση, το Δικαστήριο σημειώνει κατ'αρχήν ότι, εν αντιθέσει προς όσα η Κυβέρνηση ισχυρίζεται, ο προσφεύγων δεν τοποθετήθηκε στη μονάδα απομόνωσης διότι το θέλησε ο ίδιος. Σύμφωνα με την κατάθεση της Β.Φ., τούτο ήταν μέτρο που αποφάσισε η διοίκηση της φυλακής και σχετιζόταν με την εξ ιατρικής απόψεως κατάσταση του προσφεύγοντος, ιδίως δε το γεγονός ότι υπέφερε από σύνδρομο στέρησης, ενώ ο προσφεύγων αμέσως μόλις εξοικειώθηκε με τις συνθήκες κράτησης, ζήτησε τη μεταφορά του. Τότε του δόθηκε η δυνατότητα να μεταφερθεί σε σύνηθες κελί της Πτέρυγας "Δέλτα", όπου κρατούντο εξηρτημένοι ναρκομανείς. Αν και η Β.Φ. δεν παραδέχεται ανοικτά ότι υπήρχαν ναρκωτικά στην Πτέρυγα αυτή, δήλωσε ότι "η Πτέρυγα ήταν προβληματική για κάποιον που θα ήθελε να αποφύγει τα ναρκωτικά". Το Δικαστήριο θεωρεί τούτο ως υπαινιγμό ότι κυκλοφορούσαν παράνομα ναρκωτικά στην Πτέρυγα "Δέλτα", γεγονός ιδιαίτερης σημασίας. Υπό τις περιστάσεις αυτές το Δικαστήριο θεωρεί ότι δεν μπορεί να κατηγορηθεί ο προσφεύγων επειδή αρνήθηκε να μεταφερθεί από τη μονάδα απομόνωσης και, ως εκ τούτου, δεν συνήνεσε στην κράτησή του στη μονάδα απομόνωσης της Πτέρυγας "Δέλτα".

(70) Οσον αφορά στις συνθήκες κράτησης στη μονάδα απομόνωσης, το Δικαστήριο έλαβε υπόψη του τα ευρήματα των Αντιπροσώπων της Ευρωπαϊκής Επιτροπής και, ιδίως, τα σχετικά με το μέγεθος, το φωτισμό και τον εξαερισμό του κελιού του προσφεύγοντος, στοιχεία που δεν άλλαξαν από το χρόνο κράτησής του και εξής. Οσον αφορά στον εξαερισμό, το Δικαστήριο σημειώνει ότι τα ευρήματα της Αντιπροσωπείας δεν ταυτίζονται απολύτως με εκείνα της Αναφοράς του έτους 1994 της Ευρωπαϊκής Επιτροπής για την Πρόληψη των Βασανιστηρίων και της Απάνθρωπης και Εξευτελιστικής Μεταχείρισης (CPT). Ωστόσο η επιθεώρηση της CPT έλαβε χώρα τον Μάρτιο και της Αντιπροσωπείας της ΕυρΕΔΑ τον Ιούνιο, περίοδο κατά την οποία οι κλιματολογικές συνθήκες προσομοιάζουν ιδιαίτερα με εκείνες για τις οποίες παραπονείται ο προσφεύγων. Το Δικαστήριο πάντως κρίνει ότι πρέπει να βασισθεί στα πορίσματα της αυτοψίας της Αντιπροσωπείας, η οποία ερεύνησε σε βάθος τις αιτιάσεις του προσφεύγοντος, με ιδιαίτερη έμφαση στην εξέταση του συγκεκριμένου χώρου, στον οποίο κρατήθηκε αυτός.

(71) Το Δικαστήριο σημειώνει ότι ο προσφεύγων παραδέχεται ότι η πόρτα του κελιού παρέμενε ανοικτή κατά τη διάρκεια της ημέρας, ώστε μπορούσε να κυκλοφορεί ελεύθερα στον χώρο της μονάδας απομόνωσης. Παρά το γεγονός ότι ο χώρος αυτός και το προαύλιό του δεν ήταν μεγάλος, η μειωμένη -έστω- δυνατότητά του να μετακινείται, πρέπει να αποτελούσε για τον προσφεύγοντα κάποιας μορφής ανακούφιση.

(72) Εν τούτοις, το Δικαστήριο υπενθυμίζει ότι ο προσφεύγων ήταν υποχρεωμένος να περνά μέρος του απογεύματος και ολόκληρη τη νύκτα στο κελί του, το οποίο έπρεπε να μοιρασθεί με άλλο άτομο, παρά το γεγονός ότι αυτό είχε κατασκευασθεί για να δεχθεί έναν μόνο κρατούμενο.Κατά τούτο η κατάσταση που εκθέτει ο προσφεύγων διαφέρει από την Εκθεση του 1994 της CPT. Για τον προσφεύγοντα, το να είναι υποχρεωμένος να μοιραστεί το κελί του με ένα ακόμη άτομο, είχε ως συνέπεια το να πρέπει να μένει καθηλωμένος στο κρεβάτι του ενόσω η πόρτα του κελιού ήταν κλειδωμένη. Αλλωστε, δεν υπήρχε ούτε εξαερισμός στο κελί παρά μόνο η οπή επιτήρησης στην πόρτα. Το Δικαστήριο σημειώνει επίσης ότι η Αντιπροσωπεία της ΕυρΕΔΑ κατά την αυτοψία που διενήργησε διαπίστωσε ότι τα κελιά στη μονάδα απομόνωσης ήταν εξαιρετικά ζεστά, καίτοι τον Ιούνιο η θερμοκρασία στην Ελλάδα δεν φθάνει στο ανώτατο επίπεδό της. Είναι αλήθεια μεν ότι η επίσκεψη της Αντιπροσωπείας έλαβε χώρα απογευματινή ώρα, κατά την οποία ο προσφεύγων δεν θα ήταν κλειδωμένος στο κελί του, πλην όμως το Δικαστήριο υπογραμμίζει ότι την περίοδο κατά την οποία ο προσφεύγων κρατήθηκε στη μονάδα απομόνωσης, η θερμοκρασία στην Ελλάδα έχει την τάση να αυξάνεται σε αξιοσημείωτο βαθμό, συχνά ακόμη και τη νύχτα. Τούτο επιβεβαιώθηκε και από τον Ελληνα κρατούμενο, που μοιραζόταν το κελί με τον προσφεύγοντα, ο οποίος διαβεβαίωσε ότι ο

τελευταίος επηρεάσθηκε ιδιαιτέρως οργανικά από τη ζέστη και την έλλειψη εξαερισμού.

(73) Το Δικαστήριο υπενθυμίζει επίσης ότι καθ' ο χρόνο του απογεύματος και της νύχτας η πόρτα του κελιού ήταν κλειδωμένη, ο προσφεύγων ήταν υποχρεωμένος να χρησιμοποιεί την ασιατικού τύπου τουαλέτα του κελιού, την οποία τίποτε (πίνακας, χώρισμα κλπ.) δεν διαχώριζε από τον υπόλοιπο χώρο του κελιού, του οποίου ο προσφεύγων δεν ήταν ο μόνος ένοικος.

(74) Υπό το φως των ανωτέρω, το Δικαστήριο θεωρεί ότι στην προκειμένη περίπτωση δεν υπάρχουν ενδείξεις ότι υπήρχε θετική πρόθεση ταπείνωσης ή υποβάθμισης του προσφεύγοντος. Εντούτοις, το Δικαστήριο υπογραμμίζει ότι, παρά το γεγονός πως το ερώτημα εάν σκοπός της μεταχείρισης ήταν η ταπείνωση ή ο εξευτελισμός του θύματος αποτελεί παράγοντα προς εξέταση, η απουσία τέτοιου σκοπού δεν μπορεί να αποκλείσει πιθανή παραβίαση του άρθρου 3 (V. vs the United Kingdom [GC], no. 24888/94, παρ. 71, ECHR-IX).

(75) Στην προκειμένη περίπτωση, γεγονός παραμένει ότι οι αρμόδιες αρχές δεν έκαναν κανένα βήμα για τη βελτίωση των αντικειμενικά απαράδεκτων συνθηκών κράτησης του προσφεύγοντος. Η άποψη του Δικαστηρίου είναι ότι η παράλειψη αυτή φανερώνει έλλειψη σεβασμού έναντι του τελευταίου. Το Δικαστήριο λαμβάνει ιδιαιτέρως υπόψη ότι για τουλάχιστον δύο μήνες, ο προσφεύγων ήταν υποχρεωμένος να περνά σημαντικό μέρος κάθε ημέρας ουσιαστικά καθηλωμένος στο κρεβάτι του, σε ένα κελί χωρίς εξαερισμό και παράθυρο, το οποίο κατά καιρούς ήταν ανυπόφορα ζεστό. Επίσης ήταν υποχρεωμένος να χρησιμοποιεί την τουαλέτα παρουσία του συγκρατουμένου του και να είναι παρών όταν τη χρησιμοποιούσε εκείνος. Το Δικαστήριο δεν πείθεται από τον ισχυρισμό της Κυβέρνησης ότι οι συνθήκες αυτές δεν επηρέασαν τον προσφεύγοντα κατά τρόπο ασυμβίβαστο προς το άρθρο 3. Αντιθέτως, το Δικαστήριο είναι της άποψης ότι οι συνθήκες κράτησης μείωσαν την ανθρώπινη αξιοπρέπεια του προσφεύγοντος και του δημιούργησαν αισθήματα άγχους και κατωτερότητας, ικανά να τον ταπεινώσουν και να τον εξευτελίσουν, πιθανώς δε πλήττοντας τη σωματική και τη συναισθηματική του αντοχή. Συνοψίζοντας, το Δικαστήριο θεωρεί ότι οι συνθήκες κράτησης του προσφεύγοντος στη μονάδα απομόνωσης της Πτέρυγας "Δέλτα" των Φυλακών Κορυδαλλού συνιστούν εξευτελιστική μεταχείριση, υπό την έννοια του άρθρου 3 της Σύμβασης και, ως εκ τούτου, υφίσταται παραβίαση αυτού.

2. Επί της παραβιάσεως του άρθρου 6 παρ. 2 της ΕΣΔΑ

(76) Ο προσφεύγων παραπονείται ότι, παρά το γεγονός ότι ήταν υπόδικος, υπεβλήθη στο ίδιο καθεστώς κράτησης με τους καταδίκους. Ισχυρίζεται ότι η αποτυχία των αρχών των Φυλακών Κορυδαλλού να εξασφαλίσουν ειδικό καθεστώς για τους υποδίκους συνιστά παραβίαση του τεκμηρίου αθωότητας και επικαλείται το άρθρο 6 παρ. 2 της Σύμβασης το οποίο έχει ως εξής:

"Παν πρόσωπον κατηγορούμενον επί αδικήματι τεκμαίρεται ότι είναι αθώον μέχρι της νομίμου αποδείξεως της ενοχής του".

(77) Η Κυβέρνηση ισχυρίζεται ότι το άρθρο 6 παρ. 2 δεν είναι δυνατόν να ερμηνευθεί με τον τρόπο αυτό.

(78) Το Δικαστήριο υπενθυμίζει ότι στη Σύμβαση δεν περιέχεται διάταξη που να προβλέπει διφορετική μεταχείριση intra muros των προσώπων που καταδικάσθηκαν από εκείνα εις βάρος των οποίων εκκρεμεί κατηγορία. Το άρθρο 6 παρ. 2 της Σύμβασης δεν μπορεί να τύχει ερμηνείας επί τη βάσει όσων ο προσφεύγων επικαλείται.

Σύμφωνα με τα ανωτέρω, δεν υφίσταται παραβίαση του άρθρου 6 παρ. 2.

3. Επί της παραβιάσεως του άρθρου 8 της ΕΣΔΑ

(79) Ο προσφεύγων παραπονείται ότι οι επιστολές που του αποστέλλονταν από τη Γραμματεία της ΕυρΕΔΑ ανοίγονταν από τη διοίκηση των Φυλακών Κορυδαλλού, όχι πάντα παρουσία του και επικαλείται την εφαρμογή του άρθρου 8 της Σύμβασης, στο οποίο προβλέπεται ότι:

"1. Παν πρόσωπον δικαιούται εις τον σεβασμόν της ιδιωτικής και οικογενειακής ζωής του, της κατοικίας του και της αλληλογραφίας του.

2. Δεν επιτρέπεται να υπάρξη επέμβασις δημοσίας αρχής εν τη ασκήσει του δικαιώματος τούτου, εκτός εάν η επέμβασις αύτη προβλέπεται υπό του νόμου και αποτελεί μέτρον, το οποίον, εις μίαν δημοκρατικήν κοινωνίαν, είναι αναγκαίον διά την εθνικήν ασφάλειαν, την δημοσίαν ασφάλειαν, την οικονομικήν ευημερίαν της χώρας, την προάσπισιν της τάξεως και την πρόληψιν ποινικών παραβάσεων, την προστασίαν της υγείας ή της ηθικής ή την προστασίαν των δικαιωμάτων και ελευθεριών άλλων".

(80) Η Κυβέρνηση ισχυρίζεται ότι η αλληλογραφία των κρατουμένων πάντοτε ανοίγεται παρουσία τους, διότι τούτο προβλέπει ο νόμος και είναι αναγκαίο για την πρόληψη ποινικών παραβάσεων, όπως εισαγωγή ναρκωτικών ουσιών στη φυλακή. Οι απευθυνόμενες στους κρατουμένους επιστολές που προέρχονται από όργανα της Σύμβασης δεν είναι δυνατόν να εξαιρεθούν, καθ'όσον οι φάκελοι του Δικαστηρίου ή της Επιτροπής μπορούν να πλαστογραφηθούν από εγκληματίες.

(81) Το Δικαστήριο θεωρεί ότι δεν αποδείχθηκε ότι οι προερχόμενες από την Επιτροπή επιστολές ανοίγονταν εν τη απουσία του προσφεύγοντος. Ωστόσο, η Κυβέρνηση δέχεται ότι τέτοιες επιστολές ανοίγονται πάντοτε ενώπιον του κρατουμένου στον οποίο αφορούν. Συνακόλουθα, και οι επιστολές που εστάλησαν από την Επιτροπή στον προσφεύγοντα ανοίχθηκαν επίσης, ώστε ανακύπτει επέμβαση στο δικαίωμα του τελευταίου για σεβασμό της αλληλογραφίας του υπό τις προβλέψεις του άρθρου 8 της Σύμβασης, το οποίο μπορεί να τύχει εφαρμογής μόνο εφόσον συντρέχουν και οι προβλέψεις της παρ. 2 του ίδιου άρθρου.

(82) Ειδικότερα, προκειμένου να μην αντίκειται στο άρθρο 8 τέτοια επέμβαση, πρέπει να "προβλέπεται υπό του νόμου", να αποβλέπει στην επίτευξη έννομου σκοπού και να είναι αναγκαία σε μία δημοκρατική κοινωνία, προκειμένου να επιτευχθεί ο σκοπός αυτός (βλ. Silver & Others vs the United Kingdom, απόφαση της 25.3.1993, Series A. no. 61, p. 32 παρ. 84, Petra vs Romania, απόφαση της 23.9.1998, Reports 1998-VII, p. 2853, παρ. 36).

(83) Η επέμβαση βασιζόταν στο νόμο και μάλιστα στο άρθρο 51 παρ. 2 και 3 του Σωφρονιστικού Κώδικα, το δε Δικαστήριο αρκείται στο ότι με αυτήν διώκετο "η πρόληψη πιθανών ταραχών και εγκλήματος".

(84) Οσον αφορά στην αναγκαιότητα της επέμβασης αυτής το Δικαστήριο δεν βρίσκει λόγους που να επέβαλαν τον έλεγχο της σχετικής αλληλογραφίας, ο εμπιστευτικός χαρακτήρας της οποίας ήταν σημαντικό να διασφαλισθεί (βλ. απόφαση της 25.3.1992, Campbell vs the United Kingdom, Series A no. 233, p. 22, παρ. 62). Παρά τον υπαινιγμό της Κυβέρνησης σχετικά με την πιθανότητα παραχάραξης εν γένει φακέλλων της Επιτροπής, προκειμένου να εισαχθούν απαγορευμένα αντικείμενα και ουσίες στις φυλακές, το Δικαστήριο θεωρεί, καθώς και τα όργανα της Σύμβασης έχουν στο παρελθόν πράξει, ότι ο κίνδυνος αυτός είναι τόσο αμελητέος, ώστε πρέπει να μην ληφθεί υπόψη (βλ. την προαναφερθείσα απόφαση Campbell vs the United Kingdom, Series A no. 233, p. 22, παρ. 62). Σύμφωνα με τα ανωτέρω, η αιτιώμενη επέμβαση δεν ήταν αναγκαία σε μία δημοκρατική κοινωνία, υπό την έννοια του άρθρου 8 παρ. 2.

Επομένως, υφίσταται παραβίαση του άρθρου 8.

[...]

V. Η εφαρμογή του άρθρου 41 της Σύμβασης

[...]

(86) Ο προσφεύγων ζητεί 42.000.000 δραχμές ως χρηματική ικανοποίηση, ισχυριζόμενος ότι στην περίπτωσή του οι παραβιάσεις της Σύμβασης, οι οποίες είχαν ως συνέπεια ουσιώδη επέμβαση στην οργανική και συναισθηματική του οντότητα, του προκάλεσαν σε σημαντικό βαθμό αγωνία και άγχος.

(87) Η Κυβέρνηση θεωρεί ότι η κατάφαση παραβίασης της Σύμβασης ικανοποιεί επαρκώς τις μη περιουσιακές αξιώσεις του προσφεύγοντος και, σε κάθε περίπτωση, θα πρέπει να περιορισθεί το υπερβολικά υψηλό αιτούμενο ποσό στο εύλογο ποσό των 2.000.000 δρχ.

(88) Το Δικαστήριο έχοντας υπόψη του τις κρίσεις του σχετικά με τις αιτιάσεις του προσφεύγοντος, θεωρεί ότι αυτός υπέστη ηθική βλάβη, ως συνέπεια της κράτησής του, η οποία δεν μπορεί να αποκατασταθεί με μόνη τη διαπίστωση κάποιας παραβίασης της Σύμβασης και, υπολογίζοντας με δικαία κρίση, αναγνωρίζει στον προσφεύγοντα το ποσό των 5.000.000 δραχμών, ως χρηματική ικανοποίηση λόγω της ηθικής του βλάβης.

VI. Η κρίση του Δικαστηρίου

Κατόπιν των ανωτέρω το Δικαστήριο:

1. Κρίνει ομόφωνα ότι υπήρξε παραβίαση του άρθρου 3 της Σύμβασης.

2. Κρίνει ομόφωνα ότι δεν υπήρξε παραβίαση του άρθρου 6 παρ. 2 της Σύμβασης.

3. Κρίνει, με ψήφους έξι έναντι μιας, ότι υπήρξε παραβίαση του άρθρου

8 της Σύμβασης.

4. Αποφασίζει ομόφωνα ότι η Κυβέρνηση οφείλει να καταβάλει στον προσφεύγοντα εντός τριών μηνών το ποσό των 5.000.000 δρχ. ως χρηματική ικανοποίησή του, ότι θα υπολογισθεί επιτόκιο 6 % ετησίως από την εκπνοή της προθεσμίας αυτής και μέχρι το διακανονισμό της υπόθεσης και απορρίπτει τους περαιτέρω ισχυρισμούς του προσφεύγοντος περί δίκαιης ικανοποίησής του.

[Η άποψη της μειοψηφίας (Δικαστής Κ.Δ. Σπινέλλη)

Η ad hoc δικαστής της Ελληνικής Κυβέρνησης αφίσταται της άποψης της πλειοψηφίας ότι υπήρξε παραβίαση του άρθρου 8 ΕΣΔΑ, θεωρώντας ότι συντρέχουν όλες οι προϋποθέσεις της παρ. 2 του πιο πάνω άρθρου, ώστε να δικαιολογείται ο έλεγχος της αλληλογραφίας του προσφεύγοντος και να μην είναι δυνατή η επίκληση της νομολογίας του Δικαστηρίου στην υπόθεση Campbell κατά Ηνωμένου Βασιλείου. Θεωρεί ότι ως εκ της φύσεως των αδικημάτων για τα οποία καταδικάσθηκε και στους δύο βαθμούς ο προσφεύγων (παραβάσεις του νόμου περί ναρκωτικών), η διεύθυνση της φυλακής εύλογα θεωρούσε ότι εκείνος θα επιχειρούσε να προμηθευθεί ναρκωτικά μέσω (και) της αλληλογραφίας του και προέβη επομένως στον έλεγχό της, αποβλέποντας στην πρόληψη του εγκλήματος, ενώ, παράλληλα, το μέτρο προβλεπόταν από το νόμο, εξυπηρετούσε πιεστική κοινωνική ανάγκη και ήταν ανάλογομε τον επιδιωκόμενο διά αυτού σκοπό].

.....

ΤΡΑΠΕΖΑ ΝΟΜΙΚΩΝ ΠΛΗΡΟΦΟΡΙΩΝ: INTRACOM-ΝΟΜΟΣ

9/1998 ΓΝΜΔ ΕΙΣΑΠ (273743)

Μέγεθος Γραμμάτων

Δ/ΝΗ/1999 (220), ΠΟΙΝΔ/ΝΗ/1999 (472), ΠΟΙΝΧΡ/1999 (272)
Φυλακισμένοι. Αδειες κρατουμένων. Οι καταδικασθέντες για το έγκλημα της εσχάτης προδοσίας σε ποινή ισόβιας κάθειρξης, εξαιρούνται του δικαιώματος να λάβουν τακτική άδεια απουσίας εκ των φυλακών, όπου εκτίουν την ποινή τους.

ΓΝΩΜΟΔΟΤΗΣΗ ΕΙΣΑΓΓΕΛΕΩΣ ΑΡΕΙΟΥ ΠΑΓΟΥ

Αριθμ. 9/1998 Αθήνα 28-9-1998

Σε απάντηση του ερωτήματος που μας υποβάλατε με το υπ' αριθμ. πρωτ. 30341/8-9-1998 έγγραφό σας, περί του αν οι κρατούμενοι στις φυλακές Κορυδαλλού για έκτιση ποινής ισόβιας κάθειρξης για εγκλήματα εσχάτης προδοσίας δικαιούνται ή όχτ τακτικής αδείας εκ των φυλακών σύμφωνα με το άρ. 53 του Ν. 1851/1989, όπως αντικαταστόθηκε με το άρ. 2 του Ν. 2145/1993 και ακολούθως το δεύτερο εδάφιο της περ. α' αυτού αντικατα-στάθηκε με το άρ. 3 του Ν. 2408/1996, σας γνωρίζουμε ότι η γνώμη μας είναι η ακόλουθη.

Κατά το άρ. 53 του Ν. 1851/1989, όπως σήμερα ισχύει μετά τις προαναφερθείσες νομοθετικές παρεμβάσεις, "Οι τακτικές άδειες χορηγούνται εφόσον α) ο κατάδικος έχει εκτίσει το ένα πέμπτο της ποινής του χωρίς ευεργετικό υπολογισμό των ημερών εργασίας και η κρίπτΙσή του διαρκέσει τουλάχιστον τρεις μήνες. Σε περίπτωση κσταδίκης σε ισόβια κάθειρξη η κράτηση πρέπει να έχει διαρκέσει τουλάχιστον οκτώ έτη. Η διάταξη του προηγουμένου εδαφίου δεν εφαρμόξεται σε καταδίκους για το έγκλημα της εσχάτηΙς προδοσίας". Εν όψει της λεικής σαφήνειας της παραπάνω διάταξης έχουμε τη γνώμη ότι ουδεμία καταλείπεται αμφιβολία ότι η έννοια του νόμου είναι ότι οι καταδικασθέντες για το έγκλημα της εσχάτης προδοσίας σε ποινή ισοβίου καθείρξεως εξαιρούνται του δικαιώματος να λάβουν τακτική άδεια απουσίας εκ των φυλακών, όπου εκτίουν την ποινή τους.

ΠΑΝΑΓΙΩΤΗΣ ΖΑΒΟΛΕΑΣ
Αντεισαγγελέας Αρείου Πάγου